

KATEDRA ZA URBANIZAM I PROSTORNO PLANIRANJE

UPUTSTVO ZA VEŽBE

Urbana struktura

školska 2006.07

III semestar / 2 časa nedeljno predavanja / 1 čas nedeljno vežbanja

realizatori nastave:

Prof. dr Nada Lazarević Bajec – predmetni nastavnik i rukovodilac predmeta
Doc. dr Vladimir Milić, predmetni nastavnik
asist. mr Marija Maruna, predmetni asistent
as.pripr. Milica Milojević, saradnik na predmetu

Organizacija nastave:

III semestar / 2 časa nedeljno predavanja / 1 čas nedeljno vežbanja

UVODNE NAPOMENE

Predmet Urbana struktura je deo studijskog područja Urbana struktura i funkcije i spada u prvu grupu urbanističkih predmeta na arhitektonskom fakultetu (I, II i III godina) koji imaju zadatak da formiraju okvir i osnovu za dalja proučavanja urbanog fenomena i stručno delovanje na njegovom unapređenju. Predmet se bavi istraživanjem strukture grada sa naglaskom na fizičkim elementima, uz uključivanje društvenih, ekonomskih i političkih faktora koji imaju veliku ulogu u njenom formiranju.

Studenti se upućuju u različite teoretske pristupe urbanoj strukturi, ali se daje prednost kritičkoj teoriji kao osloncu u istraživanju. Urbana struktura se posmatra kao kompromis, kao odnos ljudi i prilagođenih prostora u kojima se pokušavaju zadovoljiti konfliktni interesi i ciljevi različitih učesnika, pojedinaca i grupa: stanovnika, investitora, stručnjaka, uprave i politike. Naglasak je na proceni valiteta urbanih aktivnosti (stanovanje, trgovina, rekreacija, komuniciranje itd.) u konkretnim prostorima obzirom na njihove idealne prostorne i lokacione zahteve.

CILJ KURSA

Predmet predstavlja uvod u istraživački rad i obuhvata upoznavanje studenata sa osnovnim činiocima urbane strukture kao i sa osnovnim metodama i tehnikama vezanim za analizu i planiranje prostorne organizacije grada. Kurs ima za cilj:

- razumevanje kompleksnosti razvojnih procesa u savremenim gradovima,
- upoznavanje sa činiocima i akterima urbanog razvoja i izgradnje,
- razvijanje sposobnosti uočavanja i definisanja problema u urbanoj strukturi,
- razvijanje logičkog i kreativnog mišljenja, jasne komunikacije i pisanja uređenih istraživanja.

OPŠTE UPUTSTVO ZA VEŽBE

Osnovna svrha vežbanja je osposobljavanje za istraživački rad u oblasti urbanizma i to kroz:

- upoznavanje sa urbanom strukturu
- upoznavanje sa metodom istraživanja.

Vežbe su programirane tako da studenti tokom nastave, postepeno otkrivaju urbanu strukturu i istovremeno pišu uređen istraživački rad.

Vežbanja se sastoje iz tri tipa zadataka:

- javno izlaganje teme i učešće u raspravama (u funkciji izrade seminarskog rada),
- formulacija teme za istraživanje
- izrada seminarskog rada.

Svi zadaci su u funkciji izrade seminarskog rada.

Način ocenjivanja:

- izlaganje zadate teme u amfiteatru – važi za prvu grupu studenata i grupno ili pojedinačno učešće u raspravama – važi za drugu grupu studenata (**30%**)
- Individualno učešće u raspravi teme drugih grupa (**10%**)
- formulacija teme za istraživanje (**10%**)
- Seminarski rad: Istraživanje urbane strukture (**50%**)

ORGANIZACIJA VEŽBI

Dato je 12 istraživačkih tema koje predstavljaju izbor karakterističnih uzoraka urbane strukture Beograda. Grupama studenata se dodeljuje po jedna istraživačka tema kao okvir za istraživanje urbane strukture i pisanje seminarskog rada. Na jednom vežbanju se obrađuje po jedna tema.

Svaka tema je vezana za konkretni fizički prostor na osnovu kojeg se dalje definišu istraživačka pitanja. Uz svaku temu su ponuđena istraživačka pitanja kao ilustracija za rad studenata.

Napomena:

Prve tri stavke su deo predispitnih obaveza studenata. Prisustvo i aktivno učešće studenata je ključna komponenta kursa koji ima oblik seminara. Očekuje se da studenti prisustvuju svakom času.

Napomena:

Data pitanja su instruktivnog karaktera i treba ih obraditi prema raspoloživim izvorima. Spisak pitanja ne iscrpljuje celu temu.

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Koje namene parcela i objekata su prisutne u ovoj zoni?
- Koji tipovi (forme, dimenzije) kuća i parcela su zastupljeni, kako su međusobno komponovani?
- Kakav je građevinski bonitet objekata?
- Kakvi su obrasci regulacije izgrađenih struktura (regulacione i građevinske linije, vertikalna regulacija, nivelacija saobraćajnica)?
- Koji načini stanovanja (višeporodično, porodično, kombinovano...) su zastupljeni?
- Kako su međusobno kombinovane stambene i nestambene namene u zgradama?
- Koji oblici, nivoi i kapaciteti javnog prostora su zastupljeni?
- Kakvi su saobraćajna mreža, parkiranje (kakvo, gde, koliko), obrasci, pravci-trase i intenzitet kretanja?
- Kakva je opsluženost javnim saobraćajem (linije, veze, stajališta...)?
- Koji akteri su dominantni (stanari, zaposleni, kupci, posetnici, korisnici i davaoci usluga...), kako su distribuirani u prostoru?
- Kakva je socio-kulturna struktura stanara i kako je distribuirana u prostoru: u blokovima, unutar jedne zgrade...?)
- Koje sadržaje (usluge i dr.) u zoni i u susedstvu stanovnici neposredno koriste?
- Kakvi su prirodni i ekološki uslovi (osunčanost, provetrenost, zagađenje, buka...)?

1

STANOVATI U KRUGU 2-ke (poligon: blokovi između ulica 27. marta, Takovske, Draže Pavlovića i Starine Novaka)

b) Merenje/kvantifikacija

- Veličina parcela i objekata po tipovima (ari, ha, m²)
- Kvantitativna struktura namene površina i objekata (parcela, blokova) u ha, m², m²/st
- Gustina stanovanja (st/ha), procenat izgrađenosti (p,%), koeficijent iskorišćenosti (i)
- Relativni odnos (u %:%) stambenih i nestambenih površina u objektima i blokovima
- Dimenzije saobraćajne mreže po tipovima ulica (poprečni profili u m)
- Kvantifikacija socijalne strukture (socijalne, starosne... grupe, %)
- Procentualna zastupljenost tipova stanovanja (%)
- Zastupljenost javnih i zelenih površina (%, ha, m²/st.)
- Vrednost nekretnina (cene stanova i poslovног prostora u €/m²) i distribucija ovih vrednosti u zoni

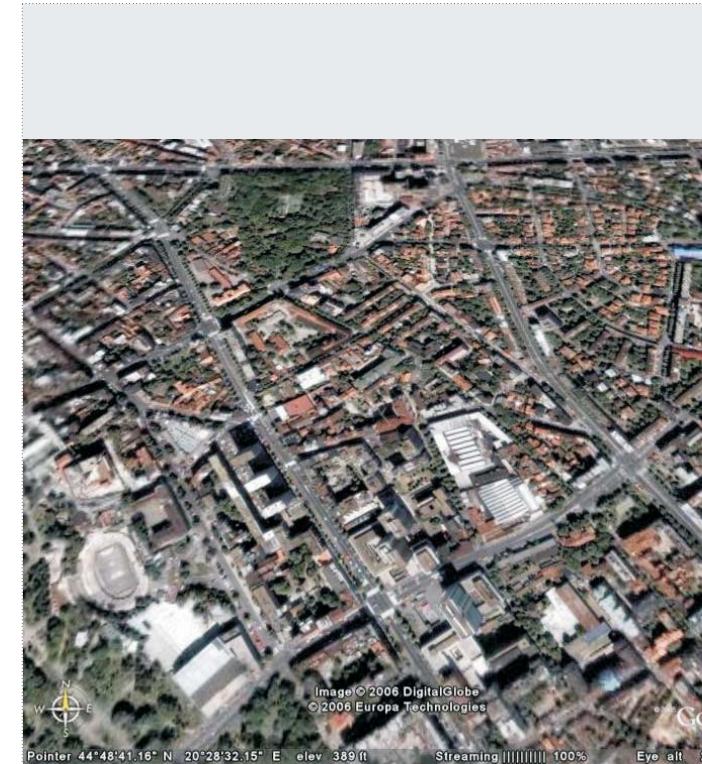
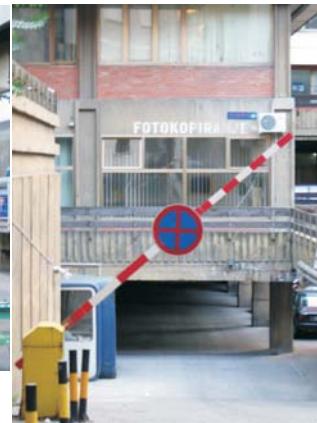
c) Analiza i procena

- Kako i pod kojim uslovima se odvijala geneza ovog područja u prošlosti?
- Kakav je nivo *bezbednosti* stanovanja u različitim stambenim obrascima i na različitim lokacijama u zoni, čime sve i na koji način je ona zaštićena ili ugrožena?
- Kakva je *privatnost* stanovanja u pojedinim delovima zone i kod pojedinih načina stanovanja, čime je ugrožena, kako se štiti?
- Kakav su fizički i ekološki *komfor* različitih parcela i objekata?
- Kakva je *efikasnost* i bezbednost saobraćaja?
- Kakva je *pristupačnost* objektima i parcelama, bezbednost pešaka, starih ljudi, lica sa posebnim potrebama?
- Koje su najčešće vrste *konflikata* u prostoru, kako se ispoljavaju, kako su distribuirani u zoni, na nivou bloka ili objekta? Koji akteri su u njih uključeni? Kakve su posledice ovih konflikata?
- Koji su obrasci *socijalizacije* različitih socijalnih i starosnih stambenih grupa (imućniji, siromašniji, deca, omladina, odrasli, stari...) i na kojim i kakvim lokacijama / prostorima se odvijaju?
- Koji procesi *transformacije* i promena su u toku (povećanje nestambenih sadržaja, rekonstrukcije i adaptacije objekata, promene namena prizemlja i spratova i pomoćnih objekata, nad/do-gradnje, nova izgradnja...)?
- Kako procesi *transformacije* i promena koji su u toku utiču na kvalitet stanovanja i obim, intenzitet i komfor saobraćaja u zoni?
- Kako ovi trendovi utiču na promene iznosa kvantitativnih urbanističkih pokazatelja?
- Kakva je vremenska distribucija i intenzitet nestambenih aktivnosti u prostoru (tokom radnog dana, vikendom...)?
- Kakav je kvalitet javnih prostora, kako i na koji način su uređeni?
- Kakav je međusobni odnos različitih vrsta stanovanja u okviru bloka?
- Kakve osnovne karakteristike i vrednosti treba da ima kvalitetno stanovanje u centralnoj zoni Beograda?

1

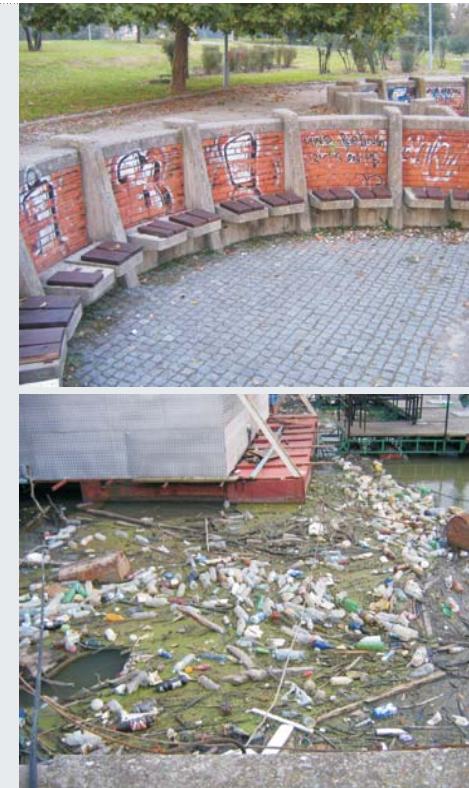
STANOVATI U KRUGU 2-ke

(poligon: blokovi između ulica 27. marta, Takovske, Draže Pavlovića i Starine Novaka)

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Kakva je vrsta parcelacije na području?
- Kakva je struktura namena parcela i objekata?
- Koji tipovi (forme) fizičkih struktura su zastupljeni (na obali), kako su međusobno komponovani?
- Kakav je građevinski bonitet objekata (na obali, i na reci)?
- Kakva arhitektura dominira (na obali, i na reci)?
- Kakve su prirodne i ekološke karakteristike prostora (teren, mikroklima, zelenilo) i kako su distribuirane u zoni?
- Kakvi su obrasci regulacije izgrađenih struktura – na obali, (regulacione i građevinske linije, vertikalna regulacija, niveličacija)?
- Kako je prostor zaštićen od poplava?
- Koji obrasci javnog prostora su zastupljeni na poligonu?
- Koji sve akteri/korisnici koriste prostor i na koji način?
- Koji oblici rekreativnih i zabavnih aktivnosti i u kakvim objektima se odvijaju?
- Kakva je dnevna/nedeljna/godišnja dinamika korišenja prostora?
- Koji elementi urbane opreme (mobilijar, javna rasveta, instalacije, materijalizacija...) su zastupljeni i kako su razmešteni u prostoru?
- Koji oblici kretanja (na obali, i na reci) dominiraju i kako su saobraćajni tokovi distribuirani u zoni?
- Koje vrste rekreativnih i zabavnih aktivnosti se odvijaju u zoni i kako su prostorno razmešteni?

2

NA RECI

(poligon: Deo leve obale Save, između ulica Gandijeve i Omladinskih brigada, sa priobalnim delom Bloka 70 na Novom Beogradu)

b) Merenje/kvantifikacija

- Veličina parcela i objekata po tipovima (ari, ha, m²)
- Kvantitativna struktura namene površina i objekata (parcela, blokova) u ha, m², m²/st.
- Gustina stanovanja (st./ha), procenat izgrađenosti (p.%), koeficijent iskorišćenosti (i)
- Površina i odnos izgrađenog (privatnog) i neizgrađenog (javnog) prostora (m², %)
- Procentualni odnos (%:%) stambenih i nestambenih površina u objektima i blokovima
- Dimenzije saobraćajne mreže po tipovima ulica (poprečni profili u m)
- Dužina uređenih pešačkih staza (u m, km)
- Broj i veličina (u m²) objekata stacioniranih na vodi (splavovi)
- Kvantifikacija socijalne strukture korisnika (socijalne, kulturne, starosne... grupe, %)
- Zastupljenost javnih i zelenih površina (%, ha, m²/st.)
- Vrednost nekretnina (cene stanova uz obalu €/m²)

c) Analiza i procena

- Geneza poligona: kada je i kako formiran ovaj prostor?
- Kakav je nivo *bezbednosti* stanovanja i rekreativnih aktivnosti u priobalju, čime sve i na koji način je ona zaštićena ili ugrožena ?
- Kakva je *privatnost* stanovanja u pojedinim delovima priobalne zone, čime je ugrožena, kako se štiti?
- Kakav su fizički i ekološki *komfor* različitih stambenih parcela i objekata, a kakav javnog prostora?
- Kakva je *efikasnost* i bezbednost saobraćaja, pristupačnost priobalju, bezbednost pešaka, starih ljudi, lica sa posebnim potrebama?
- Koje vrste *konflikata* su zastupljene u prostoru, kako se ispoljavaju, kako su distribuirani u priobalnoj zoni? Koji akteri su u njih uključeni? Kakve su posledice ovih konflikata?
- Da li i na koji način rekreativne i zabavne aktivnosti i sadržaji ugrožavaju kvalitet stanovanja u priobalju?
- Na koji način i u kojoj meri su zabavni sadržaji u priobalju *atraktivni* i privlačni i za koje grupe korisnika?
- Da li i na koji način splavovi ugrožavaju ekološki standard i vizuelne karakteristike obale?
- Kakav je dizajn splavova, da li omogućava bezbedno korišćenje?
- Koji su obrasci *socijalizacije* različitih socijalnih i starosnih stambenih grupa (deca, omladina, odrasli, stari, rekreativci...) u priobalju ?
- Koji procesi *transformacije* i promena su u toku i kako one utiču na kvalitet postojećih aktivnosti u zoni? Kako ovi trendovi utiču na promene iznosa kvantitativnih urbanističkih pokazatelja?
- Kakav je nivo i kvalitet uređenosti i održavanja javnih i zelenih površina?
- Koji faktori (aktivnosti i sadržaji, akteri) iz užeg (Novi Beograd, rečne ade) i šireg (Beograd) okruženja pozitivno, a koji negativno utiču na kvalitet aktivnosti i prostora na poligonu?
- Koje poželjne karakteristike treba da imaju aktivnosti i prostori rekreacije u savskom priobalju?

2

NA RECI

(poligon: Deo leve obale Save, između ulica Gandijeve i Omladinskih brigada, sa priobalnim delom Bloka 70 na Novom Beogradu)

3

RUBNI URBANITET

(poligon: Mali Mokri Lug, između ulica Ustaničke, Bulevara Kralja Aleksandra, Prvomajske i Vinogradске)

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Kakva je struktura namena parcela i objekata?
- Koji tipovi (forme i dimenzije) kuća i parcela su zastupljeni, kako su međusobno komponovani?
- Kakav je građevinski bonitet objekata?
- Kakva su obeležja preovlađujuće arhitekture u zoni?
- Kakvi su obrasci regulacije izgrađenih struktura (regulacione i građevinske linije, vertikalna regulacija, niveličacija slobodnih i javnih površina) u pojedinim blokovima?
- Koji načini stanovanja (višeporodično, porodično, kombinovano...) su zastupljeni?
- Koje aktivnosti i sadržaji proizvodnje i usluga su zastupljeni i u kakvim prostorima se odvijaju?
- Koje vrste radnih mesta su prisutne u zoni?
- Koji nasleđeni obrasci ruralnog korišćenja i oblikovanja prostora su još uvek prisutni?
- Kako su međusobno kombinovane stambene i nestambene namene na pojedinačnim parcelama i objektima?
- Koji oblici javnog prostora su prisutni, kako se koriste, kako su opremljeni i uređeni?
- Kakvi su saobraćajna mreža, parkiranje (kakvo, gde, koliko), obrasci, pravci-trase i intenzitet kretanja?
- Kakva je opsluženost javnim saobraćajem (linije, veze, stajališta...)?
- Kakva je infrastrukturna opremljenost prostora?
- Da li je prisutna neplanska ("divlja") izgradnja i kakve su njene forme, obim, razmeštaj, ko su vlasnici i graditelji?
- Koji akteri su dominantni (vlasnici zemljišta, stanari, zaposleni, posetioci, korisnici i davaoci usluga...), kako su distribuirani u prostoru?
- Kakva su socio - kulturna obeležja grupa stanara i kako su one razmeštene u zoni?
- Koje sadržaje (obrazovanje, snabdevanje, usluge i dr.) u zoni i u susedstvu stanovnici neposredno koriste?
- Kakvi su prirodni i ekološki uslovi (osunčanost, provetrenost, zagađenja, buka...)?

b) Merenje/kvantifikacija

- Veličina parcela i objekata po tipovima (ari, ha, m²)
- Kvantitativna struktura različitih namena površina i objekata (parcela, blokova) u ha, m², m²/st., u %
- Gustina stanovanja (st/ha), procenat izgrađenosti (p.%), koeficijent iskoraćenosti (i)
- Procentualni odnos (u %:) stambenih i nestambenih površina u objektima i blokovima
- Dimenzijske saobraćajne mreže po tipovima ulica (poprečni profili u m)
- Kvantifikacija socijalne strukture (socijalne, starosne... grupe, u %)
- Procentualna zastupljenost tipova stanovanja i tipova nestambenih - proizvodnih, uslužnih aktivnosti (u %)
- Zastupljenost javnih i zelenih površina (%), ha, m²/st.)
- Vrednost nekretnina (cene stanova i poslovnog prostora u €/m²) i prostorna distribucija ovih vrednosti u zoni

c) Analiza i procena

- Geneza područja: kako se formirao ovaj prostor u prethodnim decenijama?
- Po čemu se prepoznaju ruralno nasleđe i tradicija korišćenja i oblikovanja prostora u Malom Mokrom Lugu?
- Po kojim ključnim karakteristikama se razlikuje ova zona "rubnog urbaniteta", npr. od susednog stambenog naselja Konjarnik?
- Kakav je nivo *bezbednosti* stanovanja u postojećim stambenim obrascima i na različitim lokacijama u zoni, čime sve i na koji način je ona zaštićena ili ugrožena?
- Da li i na koji način arhitektura stambenih i poslovnih objekata odražava socijalni i kulturni profil stanovnika ove rubne zone?
- Kakva je *privatnost* stanovanja u pojedinim delovima zone, čime je ugrožena, kako se štiti?
- Kakav su fizički i ekološki *komfor* različitih parcela i objekata?
- Kakva je *efikasnost* i bezbednost saobraćaja, povezanost sa centralnom zonom grada, snabdevačkim centrima i radnim zonama?
- Kakvi su fizički komfor i propusnost saobraćajnica, pristupačnost objektima i parcelama, bezbednost pešaka, starih ljudi, lica sa posebnim potrebama?
- Koje vrste *konfliktova* su zastupljene u prostoru, kako se ispoljavaju, kako su distribuirani u zoni, na nivou bloka ili objekta? Koji akteri su u njih uključeni? Kakve su posledice ovih konfliktova?
- Koji su obrasci *socijalizacije* (komšijske relacije, okupljanja, igra, rekreacija, zabava, socijalna komunikacija...) različitih socijalnih stambenih grupa (deca, omladina, odrasli, stari...) i na kojim i kakvim lokacijama/ prostorima se odvijaju?
- Kako se može oceniti javni standard u Malom Mokrom Lugu (opremljenost i uređenost javnog prostora, saobraćajnih površina, zastupljenost i kvalitet javnih sadržaja, usluga itd.)?
- Koji procesi *transformacije* i promena su u toku (izgradnja novih objekata, adaptacije i rekonstrukcije, promene namena postojećih zgrada, dogradnje,...) i kako one utiču na kvalitet stanovanja, saobraćaja i drugih funkcija u zoni? Kako ovi trendovi utiču na promene iznosa kvantitativnih urbanističkih pokazatelja?
- Koji i kako ključni faktori savremene urbanizacije i tržišne ekonomije utiču na ove transformacije rubne zone (doseljavanje, potražnja za stambenim i poslovni prostorom, preduzetništvo, kulturni uticaji...)?
- Koje poželjne karakteristike treba da imaju rubne zone grada u budućnosti?

3

RUBNI URBANITET

(poligon: Mali Mokri Lug, između ulica Ustaničke, Bulevara Kralja Aleksandra, Prvomajske i Vinogradске)

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Kakva je struktura namena parcela i objekata uz Bulevar i u neposrednom zaleđu?
- Koji tipovi (forme) kuća i parcela su zastupljeni, kako su međusobno komponovani?
- Kakav je građevinski bonitet objekata?
- Kakva su obeležja preovlađujuće arhitekture u zoni?
- Kakvi su obrasci regulacije izgrađenih struktura (regulacione i građevinske linije, vertikalna regulacija) u pojedinim blokovima?
- Koji načini stanovanja (višeporodično, porodično, kombinovano...) su zastupljeni?
- Koje i kakve nestambene aktivnosti i sadržaji (poslovanje, administracija, obrazovanje, trgovina, ugostiteljstvo, zabava, rekreacija...) su zastupljeni i u kakvim prostorima se odvijaju?
- Kakvi obrasci trgovine i usluga (koje robe i usluge) su zastupljeni na potezu i koji akteri učestvuju u ovim aktivnostima (socijalne, starosne...grupe)?
- Opišite obrasce pešačkog kretanja na Bulevaru (dynamika, zadržavanja, pravci...)?
- Kako su međusobno prostorno kombinovane stambene i nestambene namene na pojedinačnim parcelama i u objektima?
- Koji oblici javnog prostora su prisutni i koje aktivnosti se u njima odvijaju, posebno u koridoru Bulevara?
- Kakvi su saobraćajna mreža i parkiranje (kakvo, gde, koliko), obrasci, pravci-trase i intenzitet kretanja?
- Kakva je opsluženost javnim saobraćajem (linije, veze, stajališta...)?
- Koji elementi ulične opreme su prisutni na Bulevaru, koja je njihova funkcija, kako su razmešteni, kako utiču na kretanje ?
- Koji akteri su dominantni (stanari, zaposleni, posetnici, prolaznici, korisnici i davaoci usluga...), kako su distribuirani u prostoru?
- Kakvi su prirodni i ekološki uslovi (osunčanost, provetrenost, zagađenja, buka...)

4

KIČMA GRADA: STRUKTURA BULEVARA

(poligon: deo Bulevara Kralja Aleksandra, od raskrsnice sa Ruzveltovom do raskrsnice sa Sredačkom ulicom)

b) Merenje/kvantifikacija

- Veličina parcela i objekata po tipovima (ari, ha, m²)
- Kvantitativna struktura namene površina i objekata (parcela, blokova) u ha, m², m²/st
- Gustina stanovanja (st/ha), procenat izgrađenosti (p,%), koeficijent iskorušenosti (i)
- Gustina trgovačkog i ugostiteljskog prostora (m²/ha)
- Struktura sadržaja prizemlja u uličnom frontu (dužnih m /100m fronta, %)
- Procentualni odnos (%:%) stambenih i nestambenih površina u objektima i blokovima
- Dimenzije saobraćajne mreže po tipovima ulica (poprečni profili u m)
- Kvantifikacija socijalne strukture (socijalne, starosne, profesionalne, etničke... grupe, u %)
- Zastupljenost javnih i zelenih površina (%, ha, m²/st.)
- Vrednost nekretnina (cene stanova i poslovног prostora u €/m²) i distribucija ovih vrednosti u zoni

c) Analiza i procena

- Kako se odvijala geneza ovog područja u prošlosti?
- Kakav je nivo *bezbednosti* stanovanja u različitim stambenim obrascima i na različitim delovima Bulevara, čime sve i na koji način je ona zaštićena ili ugrožena?
- Kakva je *privatnost* stanovanja u pojedinim delovima poteza, čime je ugrožena, kako se štiti?
- Kakav su fizički i ekološki *komfor* različitih parcela i objekata?
- Kako se koristi i uređuje prostor unutrašnjosti blokova?
- Kakva je *efikasnost* i bezbednost saobraćaja, pristupačnost objektima i parcelama, kakva prohodnost i bezbednost pešaka, starih ljudi, lica sa posebnim potrebama?
- Koje vrste *konflikata* su zastupljene u prostoru, kako se ispoljavaju, kako su distribuirani u zoni, na nivou bloka ili objekta? Koji akteri su u njih uključeni? kakve su posledice ovih konflikata?
- Kakav je kvalitet nestambenih aktivnosti (trgovine, usluga, ugostiteljstva,...) na ovom potezu?
- Koji su obrasci *socijalizacije* različitih socijalnih stambenih grupa (deca, omladina, odrasli, stari, kupci, posetioci, studenti,...) i na kojim i kakvim lokacijama/ prostorima se odvijaju?
- Kakav je kvalitet uređenja javnih prostora?
- Koji procesi *transformacije* i promena su u toku (povećanje nestambenih sadržaja, rekonstrukcije i adaptacije objekata, promene namena prizemlja i spratova, dogradnje, nova izgradnja...) i kako one utiču na promenu strukture korisnika i intenzitet saobraćaja u zoni? Kako ovi trendovi utiču na promene iznosa kvantitativnih urbanističkih pokazatelja?
- Kakva je vremenska distribucija i intenzitet različitih aktivnosti u Bulevaru (tokom radnog dana, vikendom...), kako se one kombinuju ili smenjuju u vremenu?
- Kakve osnovne karakteristike i vrednosti treba da imaju gradske aktivnosti i prostori na Bulevaru?
- U kom pravcu i na koji način treba unaprediti kvalitet saobraćaja na Bulevaru?

4

KIČMA GRADA: STRUKTURA BULEVARA

(poligon: deo Bulevara Kralja Aleksandra, od raskrsnice sa Ruzveltovom do raskrsnice sa Sredačkom ulicom)

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Koje su sve namene parcela i objekata (radnji, lokala, skladišta..) zastupljene i kako su razmeštene u zoni i unutar većih izgrađenih struktura?
- Koji tipovi (forme) i dimenzije objekata i parcela su zastupljeni, kako su međusobno komponovani?
- Kakva su obeležja preovlađujuće arhitekture u zoni?
- Kakvi su obrasci regulacije izgrađenih struktura (regulacione i građevinske linije, vertikalna regulacija, niveličanja saobraćajnica i javnog prostora) u pojedinim delovima zone?
- Koji način stanovanja je zastupljen u neposrednom okruženju?
- Kakvi sve obrasci trgovine i usluga (koje robe i usluge?) su zastupljeni u zoni i koji akteri učestvuju u ovim aktivnostima (socijalne, starosne, etničke..grupe)? Povežite određeni tip i nivo kvaliteta trgovine i usluga sa određenim tipom (socijalnom, kulturnom, etničkom), odnosno grupom aktera (kupaca, prodavaca) koji je preferiraju.
- Koji obrasci trgovine (sa kojim robama?) su sasvim lokalnog, a koji globalnog tipa i kako su razmešteni u prostoru?
- Opišite obrasce pešačkog kretanja u zoni (dinamika, zadržavanja, pravci...)?
- Koji oblici javnog prostora su prisutni i koje aktivnosti se u njima odvijaju?
- Kakvi su saobraćajna mreža i parkiranje (kakvo, gde, koliko), obrasci, pravci-trase i intenzitet kretanja, diferenciranje mreže?
- Kakva je opsluženost javnim saobraćajem (linije, veze, stajališta...)?
- Koji akteri su dominantni (stanari iz okruženja, zaposleni, posetnici, prolaznici, korisnici i davaoci usluga...), kako su distribuirani u prostoru?
- Kakvi su prirodni i ekološki uslovi (osunčanost, provetrenost, zagađenja, buka, higijena..)?
- Predstavite oblike i razmeštaj vizuelnih komunikacija u zoni?

5

KULT(URA) SHOPINGA: GLOBALNO U LOKALNOM *(poligon: deo Bloka 44 (tržni centar "Piramida") i deo Bloka 70 uz Novom Beogradu)*

b) Merenje/kvantifikacija

- Veličina parcela i objekata po tipovima (ari, ha, m²)
- Kvantitativna struktura namene površina i objekata (parcela, blokova) u ha, m², m²/st.
- Gustina različitih tipova trgovackog i ugostiteljskog prostora (m²/ha)
- Struktura obrazaca i sadržaja trgovine i usluga u zoni (u m² i %)
- Procentualni odnos (%:%) obrazaca lokalnog i globalnog tipa trgovine i usluga
- Dimenzije saobraćajne mreže po tipovima ulica (poprečni profili u m)
- Kvantifikacija socijalne strukture kupaca/posetilaca i prodavaca (socijalne, starosne... grupe, u %)
- Zastupljenost javnih i zelenih površina (%, ha, m²/st.)
- Vrednost nekretnina (cene trgovackog/poslovog prostora u €/m²) i distribucija ovih vrednosti u zoni
- Cene pojedinih istih vrsta roba u različitim obrascima trgovine, u zoni i na drugim lokacijama (u centru Beograda)

c) Analiza i procena

- Kako se i pod kojim uslovima odvijala geneza područja?
- Koje grupe kupaca dominiraju u zoni: gde, kada i šta kupuju imućniji, gde, kada i šta siromašniji...?
- Koji globalni robni brendovi su prisutni u ovoj trgovačkoj zoni?
- Kakav je nivo *bezbednosti* korisnika prostora (kupaca, vlasnika...) i na koji način je ona zaštićena ili ugrožena u zoni ?
- Kakva je *privatnost* stanovanja u okruženju, čime je ugrožena, kako se štiti?
- Kakav su fizički *komfor* različitih trgovacačkih parcela i objekata?
- Kakav je *ekološki* standard u zoni (mikroklima, higijena...)?
- Kakva je *efikasnost* i bezbednost saobraćaja, pristupačnost zoni i objektima, povezanost sa udaljenijim stambenim područjima, saobraćajnim terminalima itd., prohodnost i bezbednost pešaka, starih ljudi, lica sa posebnim potrebama?
- Kako su organizovani i prostorno distribuirani tokovi snabdevanja/transporta različitih roba u zoni?
- Kako je organizovano deponovanje i odvoz otpada?
- Koje vrste *konflikata* su zastupljene u prostoru, kako se ispoljavaju, kako su distribuirani u zoni, na nivou bloka ili objekta? Koje aktivnosti i akteri su u njih uključeni? Kakve su posledice ovih konflikata, kako se odražavaju u prostoru, kvalitet aktivnosti, cene nekretnina?
- Koji procesi *transformacije* i promena su u toku (promene vrsta roba i tipova trgovine i usluga, promene namena i strukture lokalnih i drugih trgovacačkih prostora, adaptacije, nova izgradnja...) i kako one utiču na promenu strukture korisnika i intenzitet saobraćaja u zoni? Kako ovi trendovi utiču na promene iznosa određenih kvantitativnih urbanističkih pokazatelja?
- Kakva je *vremenska* distribucija i intenzitet trgovacačkih i drugih aktivnosti i saobraćaja u prostoru (tokom radnog dana, vikendom, tokom godine..)? Šta utiče na ovu distribuciju?
- Kako mikrolokacija lokalna (sadržaja) u zoni utiče na promet i profitabilnost roba i usluga u njemu?
- Kako bi se mogao oceniti kvalitet pojedinih obrazaca trgovine u zoni, šta su prednosti, a šta nedostaci?
- Kako bi bilo poželjno regulisati prisutne konflikte u zoni?
- U kom pravcu treba usmeravati buduće promene (funkcija, formi prostora) u zoni?

5

KULT(URA) SHOPINGA: GLOBALNO U LOKALNOM (poligon: deo Bloka 44 (tržni centar "Piramida") i deo Bloka 70 uz Gandijevu ulicu na Novom Beogradu)

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Koje aktivnost su zastupljene u objektima (posebno u prizemljima) na poligonu?
- Koje aktivnosti i koji grupe aktera (socijalne, starosne, profesionalne, korisničke, etničke...) su prisutne i kako su razmeštene u prostoru trga i u vremenu (pre podne, popodne, uveče, vikendom, leti, u jesen i u zimu..)?
- Kakav je intenzitet korišćenja pojedinih delova Trga Republike?
- Kakva je oprema javnog prostora (mobilijar, instalacije, vizuelne komunikacije...) i kako je prostorno distribuirana?
- Kako su distribuirani pešački tokovi i tačke zadržavanja na Trgu, kakva je njihova dinamika i koncentracija?
- Opišite saobraćaj u zoni: obrasci kretanja, pristupi, parkiranje, dostava roba, javni saobraćaj- linije, trase, stajališta,...)
- Opišite obrasce vizuelnih komunikacija na Trgu (bilbordi, reklame, znaci...) i njihov razmeštaj?
- Koje sve javne manifestacije se odvijaju na Trgu, kada, koje grupe aktera u njima učestvuju? Šta su funkcije i kakav značaj ovih manifestacija?
- Opišite i prezentujte obrasce urbanističke regulacije na Trgu (forma trga, horizontalna i vertikalna regulacija)
- Kakva je pešačka pristupačnost sadržajima u prizemljima objekata?
- Kako je oblikovan i uređen parter Trga (forma, nivелacija, materijalizacija...)?
- Kakve su karakteristike arhitekture na Trgu (u pogledu forme i stila, autentičnosti, atraktivnosti, reprezentativnosti, prepoznatljivosti, građevinskog boniteta...)?
- Izdvojite karakteristične, konzistentne ambijentalne podceline u zoni Trga?
- Kakve su prirodne i ekološke karakteristike prostora (mikroklima, higijena...)?

6

PROSTOR, JAVNOST I KOMUNIKACIJA

(poligon:Trg Republike, od Vasine ulice do garaže na Obilićevom vencu)

b) Merenje/kvantifikacija

- Veličine parcela i objekata po tipovima u zoni Trga Republike (ari, ha, m²)
- Spratnost i visina objekata po obodu Trga (P+n, m)
- Odnos visine objekata i širine pojedinih poprečnih preseka Trga (1:n)
- Kvantitativna struktura namene površina i objekata (parcela, blokova) u ha, m², i u %
- Struktura namene prostora u prizemljima objekata i lokalima po obodu Trga (dužnih m, m², u %)
- Dimenzije saobraćajne mreže po tipovima ulica (poprečni profili u m)
- Kapacitet javnog prevoza (broj linija, polazaka, vozila, putničkih mesta)
- Orientaciona kvantifikacija socijalne i kulturne strukture kupaca/posetilaca trgovackih, ugostiteljskih, kulturnih i zabavnih sadržaja i javnog prostora u zoni Trga (socijalne, starosne, profesionalne.. grupe, u %)
- Kapacitet javnog prostora (m², ha, maksimalni broj ljudi koji mogu da se okupe...)
- Kapacitet zatvorenih i otvorenih ugostiteljskih prostora (broj mesta, stolica)
- Posećenost sadržaja kulture (br. posetilaca/gledalaca nedeljno, mesečno...)
- Zastupljenost javnih i zelenih površina (%), ha)
- Odnos slobodnih (pešačkih) i angažovanih (npr. ugostiteljske bašte, zelene površine-žardinjere,...) javnih površina Trga (u m² i u %)
- Vrednost nekretnina (cene ugostiteljskog, trgovackog i poslovog prostora u prizemljima i na spratovima u €/m²) i prostorna distribucija ovih vrednosti u zoni Trga
- Cene pojedinih istih vrsta roba i usluga na Trgu i na drugim lokacijama (van centra grada, u pretežno stambenim područjima...)

c) Analiza i procena

- Kako se odvijala geneza područja, formiranje današnjeg Trga Republike?
- Kakav je nivo *bezbednosti* različitih grupa korisnika prostora i na koji način je ona zaštićena ili ugrožena u pojedinim delovima zone Trga ?
- Kakva je *efikasnost* i bezbednost saobraćaja, pristupačnost različitim delovima Trga i objektima, prohodnost i bezbednost pešaka, starih ljudi, lica sa posebnim potrebama?
- Kako su organizovani i prostorno distribuirani tokovi snabdevanja/transporta različitih roba u zoni, u kom periodu i kojim kanalima se odvijaju, kako to utiče na druge aktivnosti na trgu?
- Kako je organizovano deponovanje i odvoz otpada?
- Koji oblici socijalizacije (kulturne, političke, socijalne...) komunikacije su zastupljeni, u kojoj meri i za koje aktere su oni privlačni, zanimljivi...?
- Da li je, u kojoj meri i na koji način Trg u celini ili u pojedinim delovima fizički udoban prostor za različite grupe aktera?
- Koje vrste *konflikata* su zastupljene u prostoru, kako se ispoljavaju, kako su distribuirani na Trgu? Koje aktivnosti i akteri su u njih uključeni? Kakve su posledice ovih konflikata?
- Koji procesi *transformacije* i promena su u toku (promene tipova i kvaliteta trgovine, ugostiteljstva, zabave, kulture, poslovanja..., promene namena i strukture lokalna adaptacija, nova izgradnja, novi urbani mobilijar..) i kako one utiču na promenu strukture korisnika i intenzitet saobraćaja u zoni Trga?

6

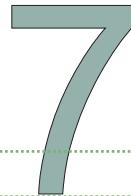
**PROSTOR, JAVNOST I KO
(poligon:Trg Republike, očekivanje)**

- Kako mikrolokacija lokalna (sadržaja) na Trgu utiče na pristupačnost, atraktivnost, promet i profitabilnost roba i usluga u njemu?
- Da li Trg poseduje određene *simboličke* elemente (i koje?), karakteristike i vrednosti (istorija, politika, ekonomija, identitet...) ? Koje i kakve poruke ovi simboli "emituju", na koji način, kome?
- Kako bi bilo poželjno regulisati prisutne konflikte u zoni?
- U kom pravcu treba usmeravati buduće promene (funkcija, forma prostora, opreme, režima korišćenja, saobraćaja...) u zoni Trga Republike?
- Koje javne manifestacije i aktivnosti mogu doprineti povećanju atraktivnosti Trga Republike?

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Koje su dominantne grupe aktera pijачne trgovine: diferencirati različite grupe kupaca i prodavaca (socijalne i kulturne grupe, etničke, po geografskom poreklu, marginalne grupe, dokoličari...)?
- Kakva je struktura i prostorna distribucija robne ponude na pijaci (voće, povrće, meso, mlečni proizvodi, piće, cveće, ..., tehnička roba, polovna roba...)?
- Kako se roba dostavlja i izlaže na pijaci (pakovanja, transport...)?
- Kakvo je geografsko/regionalno poreklo različitih vrsta roba?
- Kojim kupcima i na koji način je prilagođena robna ponuda (tokom nedelje, sezonski...)?
- Kakva je dnevna i sedmična dinamika trgovine na pijaci i kako je distribuirana (koncentrisana) u njenom prostoru ? Koji akteri učestvuju u ovim aktivnostima i u pojedinim vremenskim periodima?
- Uočite i registrujte obrasce snabdevanja i tokove roba na pijaci i oko nje.
- aobraćajni tokovi, obrasci i intenziteti na pijaci i oko nje (pešački, snabdevački, komunalni, javni, pristupi automobilima, parkiranje, garažiranje...)?
- Kakva je i kako razmeštena oprema pijачnog prostora (tezge, instalacije, mobilijar, javni WC...)?
- Opisati izgrađene strukture na pijaci: različiti objekti (funkcije, forme, dimenzije, pozicije...).
- Kakva je struktura aktivnosti u objektima oko pijace - u prizemljima i na spratovima?
- Opisati obrasce stanovanja u susedstvu pijace.
- Kakvi su obrasci i intenzitet izgrađenosti oko pijace (blokovi, parcele, zgrade, horizontalna i vertikalna regulacija, nivacijacija saobraćajnica)?
- Kakva je trgovina izvan prostora pijace, na javnim površinama, kako je distribuirana u zoni, ko su njeni akteri, koja i kakva se roba nudi?
- Kakvi su ekološki uslovi u prostoru pijace i okolini (održavanje higijene, deponovanje i odvoz čvrstog otpada i otpadnih voda, buka, kvalitet vazduha...) i šta utiče na njih?
- Koji su obrasci socijalne komunikacije na pijaci i oko nje? Koji akteri i na koji način učestvuju u njoj?

GRADSKI ŠPAJZ I OKO NJEGA

(poligoni: Kalenić pijaca,sa blokovima uz ulice Njegoševu, Petrogradsku, Topolsku i Mileševsku)

b) Merenje/kvantifikacija

- Prostorni kapacitet pijace (broj tezgi, površina u m²)
- Broj posetilaca tokom radnog dana i subotom
- Struktura prodajnog prostora i površina za različite robe na pijaci (m², u %)
- Kapacitet parkiranja u okruženju (broj PM)
- Kapacitet javnog prevoza u zoni pijace (broj linija, polazaka, vozila, putničkih mesta)
- Izgrađenost blokova u okruženju (p,i, spratnost, bruto površine zgrada, parcela...)
- Cene zakupa pijачnih tezgi i zatvorenog prodajnog prostora na pijaci
- Cene pojedinih vrsta roba (pretežno prehrambenih) na Kaleniću i drugim pijacama u gradu, odnosno u trgovačkim radnjama u centru grada
- Cene trgovačkog, stambenog i poslovног prostora u zgradama oko pijace

Pointer 44°48'02.04" N 20°28'33.84" E elev 475 ft Streaming 100% Eye alt 1122 ft

7

GRADSKI ŠPAJZ I OKO NJEGA

(poligoni: Kalenić pijaca, sa blokovima uz ulice Njegoševu, Petrogradsku, Topolsku i Mileševsku)

c) Analiza i procena

- Koje vrste *konflikata* su zastupljene u prostoru, kako se ispoljavaju, kako su distribuirani na pijaci i oko nje? Koje aktivnosti i akteri su u njih uključeni? Kakve su posledice ovih konflikata?
- Koji procesi *transformacije* i promena su u toku (promene vrsta roba i tipova trgovine i usluga, promene namena i strukture lokalâ i drugih trgovačkih prostora u okruženju, sanacije i adaptacije, nova izgradnja)? Kako ovi trendovi utiču na promene iznosa određenih kvantitativnih urbanističkih pokazatelja?
- Kako mikrolokacija pijачnih tezgi i lokala (sadržaja) na pijaci i oko nje utiču na promet i profitabilnost, odnosno na prostorni razmeštaj roba na pijaci?
- Kako bi se mogao oceniti kvalitet pijачne trgovine na Kaleniću, šta su njene prednosti, a šta nedostaci?
- Kako bi bilo poželjno regulisati prisutne konflikte u zoni pijace?
- U kom domenu i pravcu treba usmeravati buduće promene (pijачne ponude, funkcija, formi prostora, opreme, higijene, režima rada...) u zoni?

- Kako se u prošlosti formirao prostor Kalenić pijace?
- Koji nivo raznovrsnosti roba je prisutan na pijaci?
- Kakva je bezbednost svih aktivnosti i aktera na pijaci i oko nje, šta je ugožava i na koji način, da li je i na koji način ona kontrolisana?
- Kakva je *privatnost* stanovanja u okruženju pijace, čime je ugrožena, kako se štiti?
- Kakav je kvalitet stanovanja u neposrednom okruženju pijace, a kakav u unutrašnjosti blokova? U kakvom su odnosu različite vrste stanovanja?
- Kakav je odnos nestambenih prema stambenim aktivnostima u okruženju pijace?
- Kakav je kvalitet nestambenih aktivnosti u okruženju pijace? U kakvom su odnosu prema javnom prostoru?
- Kakav su fizički *komfor* pijачnog prostora, javnih površina, šta utiče na njega i na koji način?
- Kakav je *ekološki* standard u zoni (mikroklima, higijena...)?
- Kakva je *efikasnost* i bezbednost saobraćaja, pristupačnost zoni, površinama i objektima, prohodnost i bezbednost pešaka, starih ljudi, lica sa posebnim potrebama?
- Kakve su mogućnosti prostorne orijentacije posetilaca pijace, šta utiče na nju i na koji način?

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Kakva je struktura namene parcela i objekata u zoni?
- Koji tipovi (forme) kuća i parcele su zastupljeni, kako su međusobno komponovani?
- Kakav je građevinski bonitet objekata?
- Koji obrasci regulacije izgrađenih struktura (regulacione i građevinske linije, vertikalna regulacija, nivelacija saobraćajnica...) dominiraju u području?
- Koji načini stanovanja (višeporodično, porodično, kombinovano...) su zastupljeni?
- Kako su međusobno kombinovane stambene i nestambene namene u zgradama?
- Koji oblici javnog prostora su razvijeni kao gradski ili lokalni, koje socijalne grupe ih koriste?
- Koje su i kako razmeštene najvažnije lokalne tačke i motivi okupljanja stanara iz susedstva?
- Kakvi su saobraćajna mreža, parkiranje (kakvo, gde, koliko), obrasci, pravci-trase i intenzitet kretanja?
- Kakva je opsluženost javnim saobraćajem (linije, veze, stajališta...)?
- Koji akteri su dominantni i preovlađujući (stanari, zaposleni, prolaznici), kako su distribuirani u prostoru?
- Kakva je struktura (socio- kulturna, starosna, profesionalna, etnička, po poreklu...) stanovnika i kako je distribuirana u prostoru?
- Koje sve javne sadržaje (usluge i dr.) u zoni i u susedstvu stanovnici neposredno koriste? Koji su od njih specifično lokalnog značaja, a koji šireg, rejonskog i gradskog?
- Kakvi su prirodni i ekološki uslovi (osunčanost, provetrenost, zagadenja, buka...), kako su distribuirani u prostoru?

8

DOBRO JUTRO, KOMŠIJA !

(poligoni: Čubura, između ulica 14. decembra, Dubljanske, Graničarske i Mačvanske)

b) Merenje/kvantifikacija

- Veličina parcele i objekata po tipovima (ari, ha, m²)
- Kvantitativna struktura namene površina i objekata (parcele, blokova) u ha, m², m²/st.
- Prostorni standard stanovanja (m²/st. stambene površine, struktura stanova u %, m²/st. površine parcele itd.)
- Gustina stanovanja (st/ha), procenat izgrađenosti (p,%), koeficijent iskorišćenosti (i)
- Procentualni odnos (%:%) stambenih i nestambenih površina u objektima i blokovima
- Dimenzije saobraćajne mreže po tipovima ulica (poprečni profili u m)
- Kvantifikacija socijalne strukture (socijalne, starosne, profesionalne, etničke,... grupe, u %)
- Procentualna zastupljenost tipova stanovanja (u %)
- Zastupljenost javnih i zelenih površina (%, ha, m²/st.)
- Vrednost nekretnina (cene stanova i poslovnog prostora u €/m²) i distribucija ovih vrednosti u zoni

c) Analiza i procena

- Kako se odvijala geneza ovog područja u prošlosti?
- Kakav je nivo *bezbednosti* stanovanja u različitim stambenim obrascima i na različitim lokacijama u zoni, čime sve i na koji način je ona zaštićena ili ugrožena ?
- Kakva je *privatnost* stanovanja u pojedinim delovima zone i kod pojedinih načina stanovanja, čime je ugrožena, kako se štiti?
- Kakav su fizički i ekološki *komfor* i infrastrukturna opremljenost različitih parcela i objekata?
- Kakva je *efikasnost* i bezbednost saobraćaja, pristupačnost objektima i parcelama, bezbednost pešaka, starih ljudi, lica sa posebnim potrebama?
- Koje vrste *konflikata* su zastupljene u prostoru, kako se ispoljavaju, kako su distribuirani u zoni, na nivou bloka ili objekta? Koji akteri su u njih uključeni? Kakve su posledice ovih konflikata?
- U kakvoj su korelaciji socijalne grupe stanovnika ovog susedstva sa zastupljenim tipovima stanovanja i tipovima stambenih zgrada?
- Koji su obrasci *socijalizacije* i komunikacije različitih socijalnih stambenih grupa (deca, omladina, odrasli, stari...) i na kojim i kakvim lokacijama/ prostorima, kojim povodima i u kojim vremenskim periodima se odvijaju?
- Koji procesi *transformacije* i promena su u toku (povećanje nestambenih sadržaja, rekonstrukcije i adaptacije objekata, promene namena prizemlja i spratova, dogradnje, nova izgradnja, različita od zatečene..) i kako one utiču na kvalitet stanovanja i saobraćaja u zoni? Kako ovi trendovi utiču na promene iznosa kvantitativnih urbanističkih pokazatelja?
- Kakva je vremenska distribucija i intenzitet stambenih i nestambenih (ugostiteljskih, trgovачkih, poslovnih...) aktivnosti u prostoru (tokom radnog dana, vikendom...)?
- Koji konkretni elementi urbane strukture (funkcije, socijalna struktura, obrasci stanovanja, ambijent, tradicija, navike, arhitektura,...) i na koji način odražavaju specifični identitet ove zone?
- Na koji način je ovaj identitet ugrožen ili narušen, čime, sa kakvim posledicama?
- Na koji način i sa kakvim (i za koga?) pozitivnim i negativnim efektima delovanje tržišta utiče na promene u zoni? Kako se to odražava na strukturu aktivnosti, socijalnu strukturu stanovništva i formu prostora i arhitekture na Čuburi?
- Koje vrednosti treba zaštiti, a koje razvijati u budućnosti na ovom prostoru?

8

DOBRO JUTRO, KOMŠIJA !

(poligoni: Čubura, između ulica 14. decembra, Dubljanske, Graničarske i Mačvanske)

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Kakva je struktura namena parcela i objekata duž poteza Vojvođanske ulice?
- Koji tipovi (forme) kuća i parcela su zastupljeni, kako su međusobno komponovani?
- Kakav je građevinski bonitet objekata na potezu?
- Kakva su obeležja preovlađujuće zatečene i novije arhitekture u zoni?
- Prepoznaјte i predstavite razlike obrasce regulacije izgrađenih struktura (regulacione i građevinske linije, vertikalna regulacija, niveliacija saobraćajnica i terena) u pojedinim delovima poteza?
- Koji načini stanovanja (višeporodično, gradsko porodično, seosko...) su zastupljeni?
- Koje aktivnosti i sadržaji proizvodnje i usluga su zastupljeni i u kakvim prostorima se odvijaju (adaptirani stari objekti, nove strukture...)?
- Koji nasleđeni obrasci ruralnog korišćenja i oblikovanja prostora su još uvek prisutni?
- Kako su međusobno kombinovane stambene i nestambene namene na pojedinim parcelama i objektima duž poteza i u zaleđima (ka Bežanijskoj kosi i ka Novom Beogradu)?
- Koji oblici javnog prostora su prisutni, kakve su njihove karakteristike, ko ih i na koji način koristi?
- Kakvi su saobraćajna mreža, parkiranje (kakvo, gde, koliko), obrasci, pravci-trase i intenziteti kretanja?
- Kakva je povezanost i opsluženost javnim saobraćajem (linije, veze, stajališta...)?
- Kakva je infrastrukturna opremljenost prostora u pojedinim segmentima i u zaleđu?
- Da li je prisutna neplanska ("divlja") izgradnja i kakve su njene forme, obim, razmeštaj?
- Koji akteri su dominantni (stanari, zaposleni, posetioci, prolaznici,...), kako su distribuirani u prostoru?
- Kakva je struktura (socijalna, kulturna, etnička, po regionalnom poreklu...) lokalnih stanovnika i kako je distribuirana u prostoru?
- Koje sadržaje (obrazovanje, snabdevanje, usluge i dr.) u zoni i u susedstvu stanovnici neposredno koriste?
- Kakvi su prirodni i ekološki uslovi (osunčanost, provetrenost, zagađenja, buka...)

9

TRANSFORMACIJE GRADSKIH ŠAVOVA *(poligon: potez Vojvođanske ulice, između raskrsnica sa Gandijevom i Nehruovom)*

b) Merenje/kvantifikacija

- Veličina parcela i objekata po tipovima (ari, ha, m²)
- Kvantitativna struktura različitih namena površina i objekata (parcela, blokova) u ha, m², m²/st, %
- Gustina stanovanja (st./ha), procenat izgrađenosti (p.%), koeficijent iskorušenosti (i)
- Relativni (procentualni) odnos (u %:%) stambenih i nestambenih površina u objektima i blokovima i u frontovima duž poteza
- Struktura sadržaja prizemlja u uličnom frontu (dužnih m /100m fronta, u %)
- Približna socijalna struktura populacije (u %)
- Dimenzije saobraćajne mreže po tipovima ulica (poprečni profili u m)
- Kvantifikacija socijalne strukture (socijalne, starosne, etničke.. grupe, %)
- Kapacitet javnog gradskog saobraćaja (broj linija, polazaka, vozila, putničkih mesta...)
- Procentualna zastupljenost tipova stanovanja i tipova nestambenih- proizvodnih, uslužnih... aktivnosti (%)
- Zastupljenost javnih i zelenih površina (%), ha, m²/st)
- Vrednost nekretnina (cene stanova i poslovnog prostora u €/m²) i prostorna distribucija ovih vrednosti na potezu

c) Analiza i procena

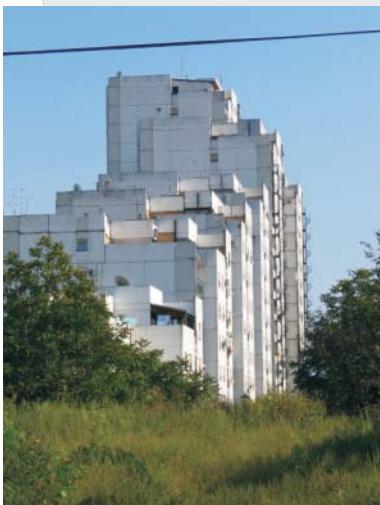
- Geneza područja: kako se i pod kojim uslovima i uticajima formirao ovaj prostor u prethodnim decenijama?
- Kakav je nivo *bezbednosti stanovanja* u postojećim stambenim obrascima i na različitim lokacijama u zoni, čime sve i na koji način je ona zaštićena ili ugrožena?
- Da li i na koji način arhitektura objekata odražava socijalni i kulturni profil stanovnika?
- Kakva je *privatnost stanovanja* u pojedinim delovima zone, čime je ugrožena, kako se štiti?
- Kakav su fizički i ekološki *komfor* različitih parcela i objekata?
- Kakva je *efikasnost* i bezbednost saobraćaja, fizički komfor i propusnost saobraćajnica, pristupačnost objektima i parcelama, bezbednost pešaka, starih ljudi, lica sa posebnim potrebama?
- Koje vrste *konflikata* su zastupljene u prostoru, kako se ispoljavaju, kako su distribuirani u zoni, na nivou bloka ili objekta? Koji akteri su u njih uključeni? kakve su posledice ovih konflikata?
- Koji su obrasci *socijalizacije* (okupljanja, igra, rekreacija, zabava, socijalna komunikacija...) različitih grupa stanovnika (imućniji, siromašniji, starosedeoci, došljaci, deca, omladina, odrasli, stari...) i na kojim i kakvim lokacijama/ prostorima se odvijaju?
- Kako se može oceniti javni standard (opremljenost i uređenost javnog prostora, saobraćajnih površina, zastupljenost i kvalitet javnih sadržaja, usluga itd.)?

9

TRANSFORMACIJE GRADSKIH ŠAVOVA (poligon: potez Vojvođanske ulice, između raskrsnica sa Gandijevom i Nehruovom)

- Koji procesi *transformacije* i promena su u toku (izgradnja novih objekata, adaptacije i rekonstrukcije, promene namena postojećih zgrada, dogradnje,...) i kako one utiču na kvalitet stanovanja, saobraćaja i drugih funkcija u zoni? Kako ovi trendovi utiču na promene iznosa kvantitativnih urbanističkih pokazatelja?
- Koji i kako ključni faktori savremene urbanizacije i ekonomije utiču na ove transformacije (doseljavanje, promena socijalne strukture stanovnika, potražnja za stambenim i poslovnim prostorom, preduzetništvo, kulturni uticaji...)?
- Koji su osnovni elementi i obeležja heterogenog identiteta poteza, odakle potiču, kako se menjaju?
- U kom pravcu i sa kojim posledicama se odvijaju sadašnje transformacije funkcija i fizičkih struktura na potezu Vojvođanske ulice?

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Kakva je struktura namena parcela i objekata u poslovnom distriktu?
- Koji tipovi i nivoi poslovnih, administrativnih i trgovačkih aktivnosti i sadržaja su prisutni u zoni?
- Koje su, koliko zastupljene i kako prostorno distribuirane preovlađujuće grupe aktera (različite grupe zaposlenih, poslovnih grupa, posetilaca, kupaca, trgovaca, prolaznika, stanovnika)?
- Opišite najvažnije komponente i karakteristike saobraćaja u distriktu (kolski, pešački, javni, taksi, biciklistički, parkiranje i garažiranje, režim i kontrola pristupa, nadzor, signalizacija, bezbednost, povezanost sa širim okruženjem relevantnim za ključne grupe aktera, pristupačnost, propusna moć saobraćajnica, ekološke karakteristike saobraćaja, standard vozila...)?
- Predstavite karakteristike saobraćajne mreže u distriktu i okruženju (hijerarhija, poprečni profili saobraćajnica, opremljenost...).
- Kakva je povezanost i efikasnost saobraćajnih veza sa relevantnim funkcijama u širem okruženju (autoput, aerodrom, gradska železnica, centar Beograda, drugi poslovni distrikti, kvalitetne rezidencijalne zone u gradu, hoteli...)
- Predstavite i opišite karakteristike parcelacije u distriktu. Kako su diferencirani javne i privatne površine?
- Koji tipovi objekata su zastupljeni u distriktu, kakve su njihove forme, prostorne i funkcionalne strukture i kapaciteti, kakva urbanistička (horizontalna i vertikalna) regulacija, kakve karakteristike arhitekture...?
- Koji tipovi javnog prostora su zastupljeni i kako razmešteni u distriktu, čime su opremljeni, na koji način su pristupačni, koje grupe korisnika ih najčešće koriste, kojom dinamikom u različitim periodima (u radno vreme, popodne, uveče, vikendom...)?
- Koje forme i kako su distribuirane javne zelene površine u distriktu i okruženju?

10

PROSTOR I DINAMIKA POSLOVNOG DISTRIKTA

(poligon:delovi blokova 31i 32 uz Bulevar umetnosti, od raskrsnice sa Bulevarom Mihajla Pupina do nadvožnjaka iznad Autoputa /Bulevara Arsenija Čarnojevića)

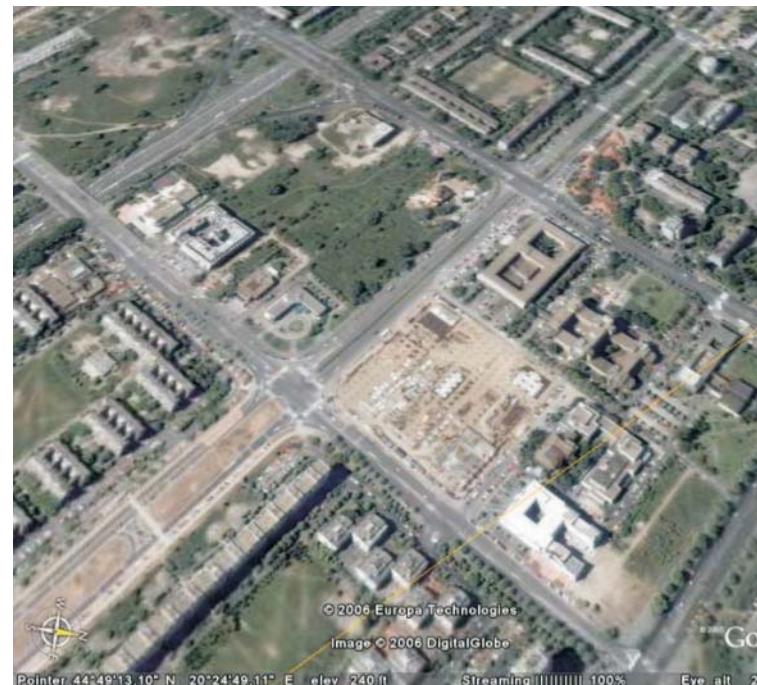
b) Merenje/kvantifikacija

- Veličina (dimenzije, bruto površina) parcela i objekata po tipovima (ari, ha, m²)
- Kvantitativna struktura namene površina i objekata (parcela, blokova) u ha, m², m²/st.
- Gustina radnih mesta (zaposlenih/ha), procenat izgrađenosti (p,%), koeficijent iskorišćenosti (i)
- Gustina poslovnog i trgovačkog prostora (m²/ha)
- Dimenzije saobraćajne mreže po tipovima ulica (poprečni profili u m),
- Prostorni kapacitet površina sobraćajnog prostora (m²)
- Broj linija, polazaka vozila i putničkih mesta u javnom prevozu
- Kapacitet parkiranja i garažiranja (broj PM, m²)
- Zastupljenost javnih i zelenih površina (%, ha, m²/st.)
- Vrednost nekretnina (cene poslovnog, trgovačkog i stambenog prostora u €/m²) i distribucija ovih vrednosti u distriktu i okruženju
- Odnos cena m² poslovnog prostora u distriktu, drugim delovima Novog Beograda i u centru Beograda

c) Analiza i procena

- Kako i pod kojim uslovima je formiran ovaj poslovni distrikt? Šta je na to presudno uticalo?
- Koje su osnovne pogodnosti lokacije koje su uticale na razvoj poslovanja i trgovine u distriktu?
- Kakav je nivo *bezbednosti* korisnika prostora (zaposlenih, kupaca, vlasnika...) i na koji način je ona zaštićena ili ugrožena u distriktu?
- Kakva je *privatnost* stanovanja u okruženju, čime je ugrožena, kako se štiti?
- Kakav su fizički *komfor* različitih parcela i poslovnih i trgovačkih objekata?
- Kakve su karakteristike preovladajuće arhitekture i uređenja prostora i na koji način oni reprezentuje sadržaj objekata?
- Kakav je *ekološki* standard u distriktu (mikroklima, higijena...)?
- Kakva je *efikasnost* i bezbednost saobraćaja, pristupačnost distriktu i objektima, prohodnost i bezbednost pešaka, lica sa posebnim potrebama?
- Kako su organizovani i prostorno distribuirani tokovi snabdevanja/transporta različitih roba u zoni?
- Kako je organizovano deponovanje i odvoz otpada?
- Koje vrste *konflikata* su zastupljene u prostoru, kako se ispoljavaju, kako su distribuirani u zoni, na nivou bloka ili objekta? Koje aktivnosti i akteri su u njih uključeni? Kakve su posledice ovih konflikata?

10

PROSTOR I DINAMIKA POSLOVNOG DISTRIKTA

(poligon:delovi blokova 31i 32 uz Bulevar umetnosti, od raskrsnice sa Bulevarom Mihajla Pupina do nadvožnjaka iznad Autoputa /Bulevara Arsenija Čarnojevića)

- Koji procesi *transformacije* i promena su u toku u distriktu i neposrednoj okolini (izgradnja novih poslovnih i stambenih zgrada, "Beogradska arena", crkva Svetog Dimitrija Solunskog) i kako one utiču na promenu strukture korisnika i stanovnika i intenzitet saobraćaja? Kako ovi trendovi utiču na promene iznosa određenih kvantitativnih urbanističkih pokazatelja?
- Kakva je *vremenska* distribucija i intenzitet poslovnih i trgovačkih i drugih aktivnosti i saobraćaja u prostoru (tokom radnog dana, vikendom, tokom godine..)?
- Kako mikrolokacija poslovnog prostora (lokala, kancelarija) u zoni utiče na kvalitet poslovanja?
- Kako bi bilo poželjno regulisati prisutne konflikte u distriktu?
- Koje buduće transformacije su realne i kom pravcu treba usmeravati buduće promene (funkcija, formi prostora) u distriktu i okruženju?

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Kakva je struktura namena parcela i objekata u zoni?
- Koji tipovi (forme i dimenzije) kuća i parcela su zastupljeni, kako su međusobno komponovani?
- Kakav je građevinski bonitet objekata?
- Kakve su karakteristike nasleđene arhitekture?
- Prepoznaće i predstavite specifične ambijentalne podceline u ovoj staroj četvrti.
- Koji važniji spomenici istorijskog, graditeljskog i kulturnog nasleđa su prisutni na Kosančićevom vencu?
- Kakvi su obrasci regulacije izgrađenih struktura (regulacione i građevinske linije, vertikalna regulacija, niveličacija saobraćajnica)?
- Koji načini stanovanja su zastupljeni?
- Kako su međusobno kombinovane stambene i nestambene namene u zgradama?
- Koji oblici javnog prostora su prisutni, koje socijalne, starosne i druge grupe ih koriste?
- Kako su uređene i opremljene javne površine (mobilijar, niveličacija, materijalizacija...)?
- Koje su i kako razmeštene najvažnije lokalne tačke okupljanja?
- Kakvi su saobraćajna mreža, parkiranje i garažiranje (kakvo, gde, koliko), obrasci, pravci-trase i intenzitet kretanja?
- Kakva je opsluženost javnim saobraćajem u četvrti i okolini (linije, veze, stajališta...)?
- Koji akteri su dominantni i preovlađujući (stanari, zaposleni, prolaznici, turisti...), kako su distribuirani u prostoru?
- Kakva je struktura (socio- kulturna, starosna, profesionalna, etnička, po poreklu...) stanovnika i kako je distribuirana u prostoru?
- Oje sve javne sadržaje (usluge i dr.) u zoni i u susedstvu stanovnici neposredno koriste? Koji su od njih specifično lokalnog značaja, a koji šireg, gradskog?
- Kakvi su prirodni i ekološki uslovi (osunčanost, provetrenost, zagadenja, buka...), kako su distribuirani u prostoru?

11

MEMORIJA I STVARNOST STARIH GRADSKIH ČETVRTI (poligon: Kosančićev venac, između ulica Kosančićev venac i Kneza Sime Markovića)

b) Merenje/kvantifikacija

- Veličina parcela i objekata po tipovima (ari, ha, m²)
- Kvantitativna struktura namene površina i objekata (parcela, blokova) u ha, m², m²/st.
- Gustina stanovanja (st/ha), procenat izgrađenosti (p,%), koeficijent iskorišćenosti (i)
- Procentualni odnos (u %:%) stambenih i nestambenih površina u objektima i blokovima
- Dimenzije saobraćajne mreže po tipovima ulica (poprečni profili u m)
- Kvantifikacija socijalne strukture (socijalne, starosne, profesionalne... grupe, %)
- Procentualna zastupljenost različitih nestambenih sadržaja- trgovina, kultura, ugostiteljstvo, poslovanje... (u %)
- Zastupljenost javnih i zelenih površina (%, ha, m²/st.)
- Vrednost nekretnina (cene stanova i poslovног prostora u €/m²) i distribucija ovih vrednosti u četvrti

c) Analiza i procena

- Kako i pod kojim istorijskim i savremenim uslovima se odvijala geneza ovog područja u prošlosti? Šta je sve na nju presudno uticalo?
- Kakav je nivo *privatnosti* i *bezbednosti* stanovanja na Kosančićevom vencu, čime sve i na koji način je ona zaštićena ili ugrožena?
- Kakav su fizički i ekološki *komfor* parcela i objekata?
- Kako se mogu oceniti infrastrukturna opremljenost i bonitet objekata i šta na njih utiče?
- Kakva je *efikasnost* i bezbednost saobraćaja, pristupačnost objektima i parcelama, bezbednost pešaka, starih ljudi, lica sa posebnim potrebama?
- Koje vrste *konflikata* su zastupljene u prostoru, kako se ispoljavaju, kako su distribuirani na Kosančićevom vencu, na nivou bloka ili objekta? Koji akteri su u njih uključeni? Kakve su posledice ovih konflikata, kako se odražavaju u prostoru, na fizičkim strukturama, u strukturi i kvalitetu aktivnosti i sadržaja, ...?
- Koji su obrasci *socijalizacije* i komunikacije različitih socijalnih stambenih grupa (deca, omladina, odrasli, stari...) i na kojim tačkama, sa kojim motivima i u kojim vremenskim periodima se odvijaju?
- Koji procesi *transformacije* i promene su u toku (povećanje nestambenih sadržaja, rekonstrukcije, sanacije i adaptacije objekata, promene namena prizemlja i spratova, dogradnje, nova izgradnja, različita od zatećene..) i kako one utiču na kvalitet stanovanja i ambijentalne karakteristike Kosančićevog venca? Kako ovi trendovi utiču na promene iznosa kvantitativnih urbanističkih pokazatelja?
- Kakva je vremenska distribucija i intenzitet nestambenih aktivnosti u prostoru (tokom radnog dana, vikendom...)?
- Koji konkretni elementi urbane strukture (funkcije, socijalna struktura, arhitektura i ambijent, tradicija, navike, arhitektura,...) i na koji način odražavaju specifični identitet ove zone?

11

MEMORIJA I STVARNOST STARIH GRADSKIH ČETVRTI (poligon: Kosančićev venac, između ulica Kosančićev venac i Kneza Sime Markovića)

- Na koji način je ovaj identitet ugrožen ili narušen, čime, sa kakvim posledicama?
- Kakav značaj i potencijale Kosančićev venac ima danas za Beograd u celini? Kakav značaj on može imati u budućnosti?
- Na koji način i sa kakvim (i za koga?) pozitivnim i negativnim efektima delovanje tržišta utiče na promene u zoni? Kako se sve to danas odražava ili bi se u budućnosti moglo odraziti u prostoru?
- Koje vrednosti treba zaštiti, a koje razvijati u budućnosti u ovoj prostornoj celini?
- Koje i kakve gradske aktivnosti su poželjne u budućnosti na Kosančićevom vencu? Koji akteri mogu biti zainteresovani za njih?

a) Posmatranje, beleženje/mapiranje, opis

- Kakvi su struktura i prostorni razmeštaj aktivnosti u zoni (namena površina i objekata)?
- Koji obrasci saobraćaja su zastupljeni (vrste, tokovi, intenziteti, ukrštanja,...)?
- Iz kojih područja u regionalnom okruženju je "emitovan" međugradski i međunarodni autobuski saobraćaj ka Beogradu? Kako je on ciljno razmešten na dve beogradske autobuske stanice?
- Obeležite trase kretanja autobusa (tokovi, pristupi, zadržavanja, parkiranje, održavanje vozila...).
- Obeležite tačke koncentracije, trase i obrasce kretanja autobuskih putnika u dolasku i odlasku (pristupi, tačke "transfера" /promene prevoznih sredstava- voz, javni gradski prevoz, taksi, privatni automobili... i pravaca/, linije kretanja).
- Koliko efikasno i kvalitetno linije javnog gradskog saobraćaja i sa kojim kapacitetom povezuju zonu sa različitim delovima Beograda?
- Kako je organizovan i prostorno distribuiran stacionarni saobraćaj (parkiranje, garažiranje...)?
- Opišite oblike i intenzitet tranzitnog saobraćaja u zoni.
- Opišite karakteristike saobraćajne mreže u zoni i neposrednom okruženju.
- Koji, kakvi i na kojim lokacijama su razmešteni trgovački, ugostiteljski i turistički sadržaji i prostori u zoni?
- Kakva je socijalna struktura putnika?
- Koji drugi akteri su prisutni u zoni (prolaznici, zaposleni, kupci, trgovci, marginalne grupe, dokoličari...)?
- Kakvi su obrasci izgrađenosti u zoni (tipovi, forme i kapaciteti objekata, horizontalna i vertikalna regulacija, arhitektura, građevinski bonitet...)?
- Koji su tipovi i karakteristike (veličina, uređenost, opremljenost, funkcije...) javnih prostora u zoni?
- Koji obrasci stanovanja su zastupljeni u zoni?
- Kakve su ekološke karakteristike zone (mikroklima, buka, zagađenja vazduha i tla, higijena...)?

12

BEOGRADSKO PREDSOBLJE

(poligon: zona Autobuske stanice Beograd i autobuske stanice "Lasta"- ulica Karađorđeva do raskrsnice sa Hercegovačkom ulicom)

b) Merenje/kvantifikacija

- Kapacitet međunarodnog i međugradskog autobuskog saobraćaja (frekvencija-broj polazaka dnevno, broj linija, vozila, putničkih mesta...)
- Kapacitet javnog gradskog saobraćaja (broj polazaka, broj linija, vozila, putničkih mesta...)
- Približna struktura putnika - posetnici iz unutrašnjosti, zaposleni, đaci i studenti... (u %)
- Struktura funkcija i sadržaja u zoni (m^2 , u %)
- Gustina stanovanja, gustina radnih mesta (st./ha, radnih mesta/ha)
- Zastupljenost javnih površina (ha, %)
- Kapaciteti parkiranja i garažiranja (broj PM)
- Cene ugostiteljskog, trgovačkog, poslovnog i stambenog prostora u zoni ($\text{€}/m^2$)
- Struktura sadržaja prizemlja u uličnom frontu (u dužnim m, u %)

12

BEOGRADSKO PREDSOBLJE

(poligon: zona Autobuske stanice Beograd i autobuske stanice "Lasta"- ulica Karađorđeva do raskrsnice sa Hercegovačkom ulicom)

c) Analiza i procena

- Kako je formiran ovaj prostor u prethodnim periodima razvoja Beograda?
- Kakvi su bezbednost, komfor i efikasnost saobraćaja (saobraćajna pristupačnost, protočnost saobraćajnica, tačnost javnog prevoza..) u zoni?
- Kakav je nivo bezbednosti u ovom prostoru i šta utiče na njega? Da li su prisutne i kakve su mere kontrole i zaštite bezbednosti?
- Koje su bezbednosno najugroženije grupe korisnika, u koje vreme, od čega i na kojim tačkama u zoni?
- Kako se mogu oceniti higijena i ukupni ekološki komfor zone? Šta na njih presudno utiče?
- Kakve su karakteristike javnih prostora (posebno parkova i trgova - uređenost, higijena, mobilijar, oprema, WC,...), koji akteri i na koji način ih koriste, kakva je njihova bezbednost?
- Koji su i kakvi obrasci i intenzitet socijalne komunikacije u zoni beogradskih autobuskih stanica?
- Koje aktivnosti i sadržaji su prisutne neposredno, a koje posredno u funkciji međugradskog autobuskog saobraćaja u zoni? Kakav je kvalitet pratećih i susednih ugostiteljskih, trgovачkih i turističkih usluga?

- Kakva je opremljenost javnih površina (infrastruktura, mobilijar, signalizacija, zelenilo, javni WC,...)?
- Kako se može oceniti kvalitet stanovanja u zoni? Šta na njega presudno utiče?
- Koji konflikti su prisutni u zoni, koje aktivnosti i akteri su u njih uključeni, kakve su njihove posledice, kako se oni odražavaju na prostornu strukturu i kvalitet prisutnih aktivnosti i sadržaja?
- Kako je ovi konflikti mogu umanjiti i eliminisati?
- Kako se može oceniti pogodnost ove lokacije za funkcije autobuske stanice, a kako za centralne funkcije: trgovinu, usluge, poslovanje, obrazovanje...?
- Koje osnovne vrednosti i karakteristike aktivnosti i prostora treba razvijati u ovom području?

zadatak tipa 1:

Na osnovu obilaska lokacije i preliminarnog istraživanja literature, grupa studenata (formirana prema jednoj temi), prezentuje u amfiteatru pred ostalim studentima svoja saznanja o datoј temi, odnosno urbanoj strukturi konkretnog poligona. Cilj prezentacije je utvrđivanje istraživačkih pitanja kao osnove za pisanje seminarskog rada.

JAVNO IZLAGANJE TEME – prva grupa studenata

Prva grupa studenata, na osnovu obilaska lokacije i preliminarnog istraživanja literature, grupno ili pojedinačno izlaže temu. Očekuje se:

PowerPoint prezentacija,

6-10 slajdova.

Vreme trajanja prezentacije je ograničeno na 15 minuta. Nakon vežbanja studenti predaju strukturu prezentacije na jednoj strani teksta.

Napomena: Kao pomoć za izradu ovog zadatka studenti mogu koristiti pitanja iz grupe a i b, datih u okviru njihove teme.

UČEŠĆE U RASPRAVI – druga grupa studenata

Druga grupa studenata, nakon prezentacije prve grupe, a na osnovu obilaska lokacije i preliminarnog istraživanja literature, prezentuje i obrazlaže istraživačka pitanja vezana za datu temu. Istraživačka pitanja treba da sugerišu vrednosni stav o datom prostoru.

Vreme trajanja prezentacije je ograničeno na 15 minuta. Nakon vežbanja studenti predaju spisak istraživačkih pitanja.

Napomena: Kao pomoć za izradu ovog zadatka studenti mogu koristiti pitanja iz grupe c, datih u okviru njihove teme.

zadatak tipa 2:

FORMULACIJA TEME ZA ISTRAŽIVANJE – svi studenti

Drugi zadatak je usmeren na sužavanje područja istraživanja u cilju definisanja konačne teme seminarskog rada. Na osnovu detaljnog upoznavanja sa lokacijom i raspoloživim izvorima podataka, svaki student, u okviru svoje teme, bira istraživačko pitanje.

Očekuje se da svaki student, pojedinačno, nakon poslednje prezentacije tema, predstavi svoje istraživačko pitanje predmetnom nastavniku.

NAPOMENA:

Od studenata se očekuje da prilikom obilaska zadate lokacije naprave beleške na licu mesta i to putem:

označavanja na karti načina korišćenja prostora,
razgovora sa korisnicima,
zapažanja specifičnosti u korišćenju prostora,
uočavanja karakterističnog broja i vrste korisnika prostora,
uočavanje kvaliteta prostora i aktivnosti koje se u njima odvijaju,
zapažanja atraktivnih sadržaja

Prikazati podatke na kartama, fotografijama, koristeći grafikone, tabele, skice, sheme, itd.

zadatak tipa 3:

SEMINARSKI RAD

Seminarski rad predstavlja istraživanje određene urbane teme (u okviru zadatih 12 tema) na prostoru Beograda.

Rad treba da sadrži sledeća poglavlja:

1. DEFINISANJE I PRIKAZ POSTOJEĆEG STANJA OBRASCA URBANE STRUKTURE

U ovom poglavlju je težište na prikazu informacija vezanih za izabrani slučaj (temu) urbane strukture. Pridržavajući se preporučenog modela sagledavanja urbane strukture kroz njena tri osnovna aspekta: PROSTORI, AKTIVNOSTI I AKTERI, potrebno je prikazati či jenice i detalje koji opisuju stanje urbane strukture, naročito kroz upotrebu urbanističkih parametara i indikatora. Potrebno je odgovoriti na sledeća istraživačka pitanja:

PROSTORI:

Gde se prostor nalazi? – opisati poziciju prostora u odnosi na širu gradsku celinu, važne saobraćajne tokove, blizinu značajnih prostora i objekata, kao i neposredno okruženje

Kako se prostor koristi? - prikazati precizno namenu površina, prostore za komunikaciju, pristupe i parkiranje, parcelaciju zemljišta, zelene prostore, pripadajuće javne prostore, itd.

Kako izgledaju objekti? – prikazati tipične obrasce fizičke strukture u posmatranom primeru, dati dimenzije objekata i osnovne pokazatelje (površina, spratnost, indeks izgrađenosti, procenat iskorušenosti, regulacione linije) itd.

Koji je kvalitet objekata? – cene (€,din), stanje (siromašno, liksuzno..), održavanje, opremljenost, estetski kvaliteti, stil izgradnje, vreme izgradnje, itd.

AKTIVNOSTI:

Kako se prostor koristi? – identifikovati broj i vrstu aktivnosti koje su prisutne u prostoru, prikazati intenzitet tih aktivnosti (npr. gustine stanovanja, % zastupljenost aktivnosti, prosečne veličine stanova, lokalna, dnevnu posetu rekreativnog centra, tržnog centra itd.)

Kada se prostor koristi? – prepoznati specifičnosti u karakteru odvijanja pojedinih aktivnosti (npr. korišćenje određenih parkirališta u toku radnog vremena, ili dovoženje i odvoženje dece iz vrtića pre i posle radnog vremena, jutarnji istovar robe na pijacama, itd.)

Koji je kvalitet tih aktivnosti? – identifikovati nivo aktivnosti kroz različite pokazatelje (npr. dnevni promet robe u trgovinama, broj zaposlenih po m², cene zakupa prostora, prosečna cena robe, assortiman robe, itd.)

AKTERI:

Ko koristi prostore? – vrsta aktera/korisnika (npr. po dohodovnoj, starosnoj, delatnoj strukturi itd.), broj korisnika prostora, prostorna i vremenska segregacija aktera

Ko proizvodi prostore? – vrsta aktera, sa kojim interesom, ciljem

Kakva je prostorna i vremenska segregacija aktera? – kada koriste prostor, u kom intenzitetu

OBRAZAC URBANE STRUKTURE: Pod obrascem (uzorkom, engl. pattern) urbane strukture podrazumevamo relativno zaokružen, celovit, interno konzistentan deo, uzorak prostora u kojem se odvijaju tipične aktivnosti i prisutni su tipični akteri.

2. RAZUMEVANJE POSTOJEĆIH RELACIJA U OKVIRU OBRASCA URBANE STRUKTURE

drugom poglavlju je težište na istraživanju konteksta posmatranog slučaja kao i na tumačenju i razumevanju odnosa koji postoje između osnovnih elemenata urbane strukture, prostora, aktivnosti i aktera u okviru zadatog primera. Detaljnom analizom ovih odnosa ože se konstatovati vrlo jasna i precizna logika koja je proizvela određene obrasce aktivnosti i fizičkog okruženja. Potrebno je odgovoriti na sledeća istraživačka pitanja:

Koji je lokalni i širi kontekst prostora (gradski, nacionalni, internacionalni)?

U kom sistemu planiranja i odlučivanja je nastao posmatrani prostor? (istraživanje relevantnih web stranica)

Koји су осnovни фактори uticali na namenu i formu prostora?

Koји су povoljni, a koji nepovoljni efekti postojećih aktivnosti u prostoru?

Koји су интереси aktera u domenu korišćenja prostora?

Uočiti konflikte između suprotstavljenih zahteva različitih aktera?

Definisati problem preko indikatora kvaliteta – u kojoj meri stanje odstupa od poželjnog sa stanovišta aktera?

VREDNOSTI: Pored individualnih razlika, članovi jednog društva, pojedine društvene grupe, pripadnici određene kulture imaju zajedničke vrednosti koje se formiraju pod uticajem okruženja i kulturnog nasleđa. One najčešće formiraju neku vrstu idealnih obrazaca tako da možemo reći da izgrađena sredina pokušava da izrazi, najčešće nesavršeno, ali ipak, neku vrstu idea.

Urbani obrasci namene površina su produkt mnogih individualnih ili grupnih akcija u zauzimanju i unapređenju zemljišta i koje su motivisane određenim željama i potrebama (interesima). U krajnje pojednostavljenom izrazu možemo POTREBE identifikovati sa vrednostima u odnosu na neophodnosti ljudskog života, i možemo identifikovati ŽELJE sa vrednostima u onom delu koji se odnosi na ekonomске i društvene želje koje dopunjuju osnovne potrebe urbanog života.

3. KOMPARACIJA SA PROFESIONALNIM STANDARDIMA URBANE STRUKTURE I ANALIZA

ovom poglavlju je akcenat na istraživanju kvalitetnih obrazaca urbane strukture iz teorije i prakse koji se smatraju poželjnim, uzornim odn. kojima se teži u procesu razvoja urbane strukture. To mogu biti različiti propisi, normativi i standardi, planovi i projekti kao i teorijski i stručni modeli urbane strukture.

Suština ovog poglavlja je poređenje stvarne, konkretnе situacije i problema na poligonu odnosno primeru koji se proučava u studentskom zadatku i poželjne situacije odnosno profesionalnog (urbanističkog) normativnog obrasca kojem se teži. Cilj ovog poređenja je zaključak o karakteru i razmerama problema koji se posmatra. U tom smislu, treba pronaći primer iz literature, teorije ili iskustva koji je kvalitativno optimalan, uzoran. Naglasak istraživanja je na pravilima izgradnje tako da treba samo formulisati, nabrojati i upoređivati pravila.

Analiza slučaja podrazumeva izbor nekoliko aspekata i njihovu detaljnu analizu. U analizi se procenjuje razumevanje koncepata sa predavanja i iz literature kao i njihova primena. Analiza može predstavljati komparaciju, procenu ili samo opis sa stanovišta uočavanja karakteristika aktera, aktivnosti i prostora, značajnih za proizvodnju i korišćenje urbane strukture.

Konstatovati sličnosti i razlike primera i obrasca u pogledu razmeštaja i načina odvijanja aktivnosti, pravila regulacije, izgradnje, oblikovanja itd.

U kojoj meri i u kojim elementima pravila je izabrani primer sličan ili različit od profesionalnog standarda?

Svaki prostorni obrazac nosi u sebi društvenu informaciju i društveni sadržaj.

4. MANIFEST

Na osnovu prethodno urađenog istraživanja teme, treba izvesti zaključak, u vidu manifesta, o mogućem unapređenju prostora.

Manifest je individualni ili grupni stav o poželjnom stanju u budućnosti, često na distanci od realnog, koji odražava principe, ciljeve i namere o delovanju u okviru neke oblasti.

NAPOMENA: Tekst manifesta treba da odražava afirmativan stav prema uređenju prostora.

Cilj je stav o tome u kom pravcu se želi ići i šta se želi postići. Cilj treba da pokaže kako će izgledati rešenje problema i šta će omogućiti njegovo dostizanje.

PRIMERI GRUPNOG STAVA

primer 1:

"MANIFEST URBANISTIČKE AKADEMIJE"

www.academyofurbanism.org.uk

(izvod iz Manifesta)

Principi

Urbana naselja moraju iskazati svoj potpuni potencijal kroz unapređenje kvaliteta stanovanja i obezbeđenje očuvanja prirodnog okruženja, kako na globalnom, tako i na lokalnom nivou. Praksa dobrog urbanizma može uspostaviti visok kvalitet života, negovati zdrav i kreativan način života, podržati ekonomske, socijalne, političke i kulturne aktivnosti i održati pouzdano, raznovrsno i atraktivno fizičko okruženje.

Prostori moraju obezbediti raznovrsnost funkcija, objekata i servisa; imati pomešane tipove i oblike objekata; uključene različite vrste odgovarajuće dimenzionisanih oblasti i susedstava.

Osnovne aktivnosti moraju biti u okviru pešačke distance i koncentrisane oko prostora za okupljanje.

Bezbednost se mora postići kroz organizaciju urbanog okruženja na način koji hrabruje ljudе da se civilizovano i odgovorno ponašaju.

Dizajn prostora i objekata treba da bude inspirisan kontekstom i da teži unapređenju lokalnog karaktera i nasleđa uz istovremeno usaglašavanje sa postojećim potrebama, promenama u socijalnom i kulturnom okruženju.

Urbani parkovi i ostali zeleni prostori moraju obezbediti prostore za rekreaciju, podsticati biodiverzitet i pomoći održanju uravnotežene životne sredine.

primer 2:

"MANIFEST ULICA U KOJIMA SE ŽIVI"

www.livingstreets.org.uk/manifesto.htm

(izvod iz Manifesta)

Nekad

U istoriji su mnoge ulice omogućavale komfor svim gradskim aktivnostima. Ulice su bile mesta socijalizacije, dečje igre, javnih skupova, zabave, protesta i socijalnih promena. Bile su, takođe, trase za putovanja i promet robe, sve do pojave motornih vozila.

Danas

Balans je izgubljen. Ulice su danas saobraćajni koridori koji bukvalno sekut lokalnu zajednicu. Oficijalna pažnja je više usmerena ka efikasnom saobraćaju, nego lokalnom životu. Ulice su postale prljave i opasne.

U buduće

Ulice treba vratiti pešacima. Balans treba korigovati u smjeru omogućavanja urbanog života na ulicama.

PRIMER LIČNOG STAVA

"NIMBY MANIFEST" od Sharon Hudson

www.berkleydailyplanet.com/text/article.cfm?isue=08-22-06&storyID=24918

(izvod iz Manifesta)

Svaki stanovnik urbane sredine ima pravo na dobar kvalitet života:

Pravo da se vidi zelenilo, nebo, i sunce iz svakog doma.

Pravo da se ima prirodna ventilacija u svakom domu pri otvorenim prozorima.

Pravo da se uživa u miru i tišini unutar svakog doma pri otvorenim prozorima.

Pravo da se bude, u svakom susedstvu, bez zagađenja vazduha, vode, tla i živog sveta.

Pravo da se bude bez neželjenih promena u lokalnim životnim uslovima usled lošeg urbanog dizajna, kao što je vetar, senka, buka i pregrevanje.

Pravo na adekvatan prostor za sladištenje stvari, hobije i druge lične aktivnosti i u oko stambene jedinice, uključujući prostor za igru dece u porodičnim kućama.

Pravo na mobilnost, nezavisno od prihoda. Ukoliko je upotreba automobila destimulisana visokim cenama, javni transport mora biti adekvatan i jeftin.

Pravo na parking mesto za svako domaćinstvo.

Omogućiti ravnotežu

Ulice dizajnirati za sve svrhe, a ne samo za saobraćaj

Putevi su klasifikovani i dizajnirani sa jednim poraznim faktorom: koliki im je saobraćajni protok. Ovo ignoriše ulogu ulica kao socijalnih prostora. Takođe ignoriše činjenicu da u mnogim ulicama – naročito glavnim ulicama u četvrti – ima mnogo više pešaka nego vozila. Kolovozi su prošireni, staze su sužene zarad ubrzanja saobraćajnog protoka. Napravljene su barijere da bi sprečile ljude da prelaze ulice tamo gde im je volja. Semafori, i saobraćajni znaci su postavljeni za vozače. Rezultat je: nepravedan, ružan i zastrašujući prostor za pešake.

otrebne akcije: Želimo da se ulice ponovo klasifikuju prema SVIM potrebama koje zadovoljavamo u ulici, jer ljudi žive, kupuju i igraju se u ulici, kao što i voze kroz nju.

ednom kada napravimo novu klasifikaciju, želimo da institucije zadužene za autoputeve, kao i lokalne uprave revidiraju i redizajniraju sve ulice tako da budu u skladu sa svojim različitim funkcijama. Želimo da vidimo da je više prostora dato pešacima nego vozilima. Želimo da se uklone sve rampe i prepreke. Želimo da se redizajniraju raskrnice da bi prelaženje preko njih bilo bezbednije i lakše.

Omogućiti lepotu i zanimljivost

Atraktivno i zanimljivo okruženje ulice

U ulicama je važnija lepota i zanimljivost nego funkcionalnost i ekonomičnost. Ružne ulice odvraćaju od pešačenja. Atraktivne i interesantne ulice će ohrabriti da se ponovo po njima prošetaju oni ljudi koji pešače kilometrima po prirodi iz zadovoljstva, ili oni koji provode sate i troše mnogo novca po shopping centrima.

otrebne akcije: Želimo da lokalna uprava usmeri svoju Strategiju upravljanja ka ozbiljnim investicijama u novu umetnost u javnom prostoru, sadnju drveća i visoko kvalitetno osvetljenje. Takođe želimo da vidimo fondove i planove za obnovu susedstva i saobraćaja, koji podržavaju kroz razne beneficije, više drveća i više umetnosti u javnom prostoru.

Omogućiti informacije

Mape i znaci koji govore pešacima gde se nalaze

Sve što omogućavamo vozačima treba da omogućimo i pešacima. Nešto od energije i sredstava koja su usmerena na kanalisanje brzine i efikasnosti vozila kroz putnu mrežu – trake sa usmeravanje saobraćaja, putokazi i oznake mesta – bi trebalo utrošiti na one koji koriste trotoare. Uli ni znaci često nedostaju za pešačko kretanje. Putokazi su retki i obično loše urađeni. To je loše za lokalne korisnike, a beskorisno za posetioce. Jasni, korisni znaci, pomažu ponovnoj izgradnji dostojanstva lokalne zajednice.

Potrebne akcije: Želimo da utičemo na upravu da u okviru Strategije za pešački saobraćaj posebno odradi lokalnu signalizaciju za potrebe pešaka. elimo da se oštećeni nazivi ulica zamene. Želimo da se u okviru investicija za unapređenje lokalnog transporta uvede unapređenje putokaza, anoa za lokalne prostorne mape sa označenim zanimljivim mestima i oznakama gde se ljudi nalaze i kako da stignu do željene destinacije.

UPUTSTVO ZA PISANJE SEMINARSKOG RADA

Postoje mnoga uputstva koja se odnose na pisanje istraživačkih radova koja pokrivaju sve aspekte ovog složenog posla. Ovde se navode samo najosnovniji elementi, kao podsetnik, te je neophodno proširiti svoja saznanja upotrebom nekog od dostupnih udžbenika. Preporučuje se korišćenje knjige Umberta Eka *Kako se piše diplomski rad*, Beograd: Narodna knjiga, 2000.

Struktura istraživanja

I deo: Početni koraci u istraživanju

1. Izabrati temu
2. Preliminarno čitanje i upoznavanje sa različitim aspektima
3. Izvršiti istraživanja na terenu
4. Ograničiti predmet istraživanja
5. Definisati preliminarne teze (stavove od kojih se polazi, ciljeve ili hipoteze)

II deo: Prikupljanje materijala/podataka

1. Kompletiranje radne bibliografije (u uslovima nedostataka knjiga i izvora ovaj deo je vrlo važan; raspoložive knjige i izvori nam određuju šta ćemo moći da proučavamo)
2. Lociranje izvora: planovi, statistika, karte itd.
3. Intenzivno istraživanje referentnih izvora (sve knjige i izvori moraju biti u neposrednoj vezi sa temom koja se proučava; loše je ako se upotrebljavaju izvori koji to nisu, isto kao i ako u spisku nema autora i izvora koji su apsolutno nezaobilazni za proučavanje izabrane teme):

- u biblioteci
- preko interneta.

III deo

1. Pravljenje beležaka
2. Preliminarna struktura istraživanja
3. Procena prikupljenog materijala:
 - primarni izvori (direktni: dokumenti, podaci prikupljeni za potrebe ovog istraživanja)
 - sekundarni izvori (indirektni - knjige, studije, članci)
4. Pravljenje izvoda iz relevantnih bibliografskih jedinica ili izvora, na karticama ili pod brojevima (precizno citiranje da bi se izbegli plagijati odnosno omogućilo pravilno parafrasiranje)
5. Pored korišćenja izvora koji idu u prilog iznetim stavovima u istraživanju je neophodno konstatovati i suprotstavljene stavove i njihovu argumentaciju.

NAPOMENA: Očekuje se jasno i precizno, uređeno pisanje. Esej treba da bude kvalitetno napisan, dobro organizovan, bez grešaka. Tekst se piše u kontinuitetu, bez nabranjanja u tezama (osim kada je to deo rečenice). Potrebno je pravilno citirati, parafrasirati i navesti sav korišćen materijal, uključujući dokumenta, ilustracije, fotografije.

OBIM RADA

Rad treba da bude u okvirima od 1500 – 2000 reči (približno 8 strana A4 formata). Ilustracije (fotografije, tabele, dijagrami, sheme,...) su dodatni prilozi koje treba ukomponovati u tekst i ne ulaze u obim zadatog okvira teksta.

IV Pisanje istraživanja/seminarskog rada

1. Definitivna struktura teksta
2. Provera strukture
3. Pisanje teksta istraživanja
 - poređati kartice ili izvore na osnovu kojih se pišu pojedini delovi teksta
 - proveriti stil pisanja obzirom na poželjni nivo
 - napisati grubu verziju teksta
4. Proveriti pažljivo strukturu celog istraživanja i argumentaciju pojedinih tema
5. Pregledati tekst i prerađiti ga ako je potrebno
6. Proveriti format teksta, odnos pojedinih delova, citate, napomene i bibliografiju

PREDAJA SEMINARSKOG RADA JE NAKON ZAVRŠENOG SEMESTRA PREMA ZAKAZANOM DATUMU. ZAKAŠNJENA SE NE UVAŽAVAJU. STUDENTI KOJI PROPUSTE ROK POLAŽU USMENI ISPIT.

TEHNIČKI ZAHTEVI

1. Pisanje i obrada teksta treba da budu urađeni isključivo na računaru, a rad odštampan u crno-beloj tehnici na laserskom štampaču u jednom primerku na formatu belog papira A-4, vertikalno postavljeno.
2. Naslovna strana: u gornjem levom uglu, u dva reda: naziv predmeta i ime i prezime nastavnika, ime i prezime asistenta, zatim na sredini stranice ime i prezime studenta i broj indeksa, ispod toga naslov seminarskog rada, a ispod naslova u zagradi napisati "seminarski rad 2006/2007". Na dnu stranice, u jednom redu napisati: "Beograd 2007.". Svaki list teksta na vrhu strane treba da ima ispisano ime, prezime i broj indeksa studenta.
3. Na drugoj strani je sadržaj rada. Sve stranice (osim naslovne) treba obeležiti brojevima.
4. Margine: leva i desna po 3.17cm, a gornja i donja po 2.54cm. Prored 1,5.
5. Font: ARIAL (Normal+Justified), veličina za tekst 11pt, **za naslov rada 12pt bold** (sve VELIKA SLOVA), za naslove poglavlja 11pt, za napomene i fusnote 9pt.
6. Ilustracije: sve vrste ilustracija treba da budu u crno-beloj tehnici i grafički ukomponovane u tekst. Ispod svake ilustracije je potrebno upisati njen naziv (veličina slova 9pt), a u nastavku navesti njen izvor (Izvor: ...) slovima veličine 7pt.
7. Tabele numerisati i za svaku tabelu treba dati naslov ispod tabele (veličina slova 9pt)
8. Povezivanje: svi listovi treba da budu povezani isključivo heftalicom na dva mesta na levoj ivici (bez dodatnih korica i posebnih načina povezivanja).

PRAVILA CITIRANJA I PARAFRAZIRANJA

Citiranje je doslovno navođenje delova teksta iz izvora, tačno onako kako su u njima napisani, pa je obavezno stavljanje ovih delova pod znake navoda. To se ne odnosi samo na tekst, već i na podatke i drugi materijal koji se koristi: planovi, slike, intervjuji, studije, akoni, web stranice itd. Citat ne mora uvek početi punom rečenicom, niti se duži citat mora u celini dati, već se u izvodima može ukomponovati u rečenicu seminarskog rada i prekidati na manje bitnim mestima citiranog napisa. Na primer:

ojedini autori smatraju kako je problem urbanizacije "... naročito specifičan u uslovima izrazitog siromaštva, političke i socijalne nestabilnosti i pravne nesigurnosti, ..., što dovodi u pitanje postojeće koncepte planiranja...", (Zdravković, 1989., 57), sa čime se u najvećoj meri možemo složiti.

Izvor se vezuje sa informacijom o delu koja se nalazi u spisku korišćenih izvora.

Zdravković, Z. (1989) **Grad i tranzicija**. Beograd: Građevinska knjiga

Parafraziranje je, u principu, što tačnije i kratko prepričavanje i u izvesnom smislu interpretacija činjenica, dokumenata, stavova, mišljenja, izjava i ideja iznetih u pojedinim izvorima – literaturi (knjigama i časopisima), dokumentima, dnevnoj i nedeljnoj štampi i drugim medijima, u usmenom razgovoru itd.

Parafraze se ne stavljam pod znake navoda, ali se obavezno naglašava da je reč o parafrazi. Na primer:

Demokratski proces planiranja Healey zamišlja bez prethodno definisanih kategorija šta je dobro a šta pogrešno, ukratko, bez prethodnih vrednosti. (Healey, 1983)

To je ključ za pronalaženje kompletne informacije o delu u spisku izvora.

Healey, P. (1983) **Local Plans in British Land Use Planning**. Oxford: Pergamon

UPUTSTVO ZA FORMIRANJE BIBLIOGRAFIJE

knige:

Begović, B.. (1995) **Ekonomika urbanističkog planiranja**. Beograd: CES MECON

poglavlje u knjizi drugog autora:

Fisman, R. Bourgeois. (1996) Utopias: Visions of Utopia. u Fainstein, S. and Campbell (eds.), **Readings in Urban Theory**. Cambridge, MA i Oxford, UK: Blackwell

članci u časopisima:

Lazarević Bajec, N. (1996) Questioning the Urban Planning Process: The Problem of Traffic and Environmental Protection, **Saobraćaj u gradovima** I/96, str.29-41

elektronski izvori:

Innes, J. (1999) Information in Communicative Planning. **Approaching the Millennium APA National Planning Conference**, 1999. <http://www.asu.edu/caed/proceedings99/JAPA/INNES:HTM>, septembar 2003

PREPORUČENA LITERATURA

knjige

Lazarević Bajec Nada (2000.). ***Urbana struktura i zoniranje.*** Beograd: Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu

Maletin Mihailo (1996). ***Gradske saobraćajnice.*** Beograd: Građevinska knjiga
Grupa autora, (1975). ***Saobraćaj u gradovima.*** Beograd: Građevinska knjiga

gradske organizacije i institucije

Beogradske opštine, www.beograd.org.yu

Generalni urbanistički plan Beograda 2021., www.beograd.org.yu

Direkcija za građevinsko zemljište i izgradnju Beograda, www.beoland.co.yu

Direkcija za poslovni prostor, www.beograd.org.yu

Grad Beograd, www.beograd.org.yu

Gradski zavod za zaštitu zdravlja Beograd, www.zdravlje.org.yu

Javna komunalna preduzeca, www.beograd.org.yu

Sekretarijat za urbanistickie i gradjevinske poslove (gradska uprava), www.beograd.org.yu

Sekretarijat za zastitu životne sredine, www.beograd.org.yu

internacionalni dokumenti

Le Corbusier (1998.). ***Atinska povelja.*** Beograd: Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu

Perspektiva Europskog prostornog razvoja (ESDP), www.mzopu.hr/doc/esdp-hr.pdf

Aalborg Povelja, Charter of European Cities & Towns Towards Sustainability. Evropska konferencija o održivim gradovima, Danska (1994.). www.sustainable-cities.org/docroot/sustainablecities/charter_montenegro.doc ili Bogdanović R., Stojkov B. (2000.). ***Principi i praksa održivosti u razvoju naselja u Srbiji 1.*** Beograd: Udruženje urbanista Srbije

Evropska povelja o ljudskim pravima u gradovima,

www.comune.venezia.it/conferenzadiritti/carta/evropska%20povelja%200%20ljudskim%20pravima%20u%20gradovima.pdf

Agenda 21 (Rezime). Rezultati Svetskog samita u Rio de Žaneiru, Brazil 1992. u ***Napori UN za bolju životnu sredinu 21 veka*** (1992.). Beograd: Savezno ministarstvo za životnu sredinu

Evropska urbanistička povelja (1992.), Stojkov Branislav-urednik (1996.). ***Urbanizam Evrope.*** Beograd: Udruženje urbanista Srbije i Urbanistički zavod u Beogradu

Osnovni aspekti održivog razvoja ljudskih naselja – HABITAT II, u Stojkov Branislav-urednik (1996.). ***Urbanizam Evrope.*** Beograd: Udruženje urbanista Srbije i Urbanistički zavod u Beogradu

IZVORI

U radu treba koristiti:
najmanje četiri relevantna izvora, autoriteta u oblasti o kojoj govore,
najmanje dva novinska članka ili izvora vezana za medije. Ako ne možete pronaći članke koji su u direktnoj vezi sa vašom temom, koristite slične ili one koji tretiraju šire probleme,
dva izvora sa interneta,
poređenje sa bar još jednim sličnim prostorom u kome se izabrani problem manifestuje (kod nas ili u inostranstvu)

Izvori mogu biti sledeći:

knjige,
časopisi,
nedeljnici i novine,
radio i TV,
Internet,
razgovor sa ljudima – autoritetima za pojedinu oblast, korisnicima prostora
Zakoni,
odлуke,
planovi – GUP, Planovi detaljne regulacije projekti,
studije,
izložbe itd.

Svaki izvor treba precizno citirati ili parafrasirati sa navodnjem izvora prema priloženom obrascu.